

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jan Boukal

Rytíř Kryštof z Týna

Válečník a diplomat pozdního středověku

Knight Christoph of Týn

Warrior and diplomat of the late middle ages

Praha 2013 vedoucí práce: PhDr. Blanka Zilynská, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval paní PhDr. Blance Zilynské, Ph. D., za její vstřícnost a rady při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěl poděkovat paní prof. PhDr. Marii Bláhové, DrCs., za její rady při konzultacích a za četné materiály, které mi oxeroxovala. Můj dík rovněž patří mým přátelům a známým, zejména Jozefu Bednárovi, Janě Břečkové, Michaele Dvořákové, Anně Košátkové, Daniele Olšanové a Haně Vrchotické za pomoc při řešení konkrétních problémů práce, Janu Šafránkovi za možnost fotografování týneckého tvrziště na jeho zahradě a také mé rodině za trpělivost, kterou se mnou měla.

Jan Boukal

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě studia citovaných pramenů a literatury. Tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24. května 2013

.....

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je život Kryštofa z Týna (1453 – po r. 1517), představitele nižší šlechty z oblasti historického Loketska (dnes Karlovarský kraj, okres Sokolov). Rytíř Kryštof z Týna byl významným diplomatem, vojákem a rovněž i literátem, z jehož pera pochází poutavá autobiografie popisující jeho životní osudy. Cílem práce je především kritický rozbor tohoto literárního díla, komparace s jinými prameny, které sledují tytéž události v témže čase, a také zasazení těchto událostí do širšího kontextu. Rytířova autobiografie je součástí rovněž jím sepsaného urbáře, který posloužil k poznání širě jeho majetkových poměrů a hospodářskému fungování jeho panství Starý Hrozňatov nedaleko Chebu. Práce je doplněna drobnými exkurzy o jeho rodině, o problematice autobiografie ve středověku, o rytířském stavu na Loketsku a o válce mezi císařem Fridrichem III. a Matyášem Korvínem.

Klíčová slova: Kryštof z Týna – 15. – 16. století – Týn – Hrozňatov – Loketsko – Chebsko – Kraňsko – autobiografie – urbář

ABSTRACT

Theme of the bachelor work is the life of Christoph of Týn (in German Christoph von Thein, 1453 – after 1517), who was a knight living in the formerly Loket region (today Karlovy Vary region, Sokolov district). Knight Christoph of Týn was a significant diplomat, soldier and writer, who wrote his own arresting autobiography. A target of this work are critical analysis of this literary work and comparisons with the other medieval sources, which are observing the same events in the same time and his live is implanting in the broker context. Knight's autobiography is also a part of his own urbarium, which helps us to the cognition of his property and economical working of his domain Starý Hrozňatov (Alt-Kiensberg). Parts of this work are too excursions about his family, issue of autobiography in the middle-ages, kingdom in the Loket region and war between Holy roman emperor Frederic III. and Hungarian king Matthias Corvinus.

Key words: Christoph of Týn – 15. – 16. century – Týn – Hrozňatov – Loket region – Egerland – Carniolia – autobiography – urbarium

Obsah

1. Úvod a cíle práce	6
2. Edice pramenů a literatura	8
3. Středověká nižší šlechta na Loketsku	11
4. Život Kryštofa z Týna	15
4.1. Původ a počátek jeho kariéry	15
4.2. Ve službách císaře a ve válce mezi císařem Fridrichem III. a králem Matyášem Korvínem	17
4.3. Rytíř Kryštof z Týna po návratu domů (1494-1508)	21
4.4. Problémy s Jiřím Cedvicem	25
4.5. Obnovení svazku 16 měst a hradů v Horní Falci	31
4.6. Závěrečná léta života Kryštofa z Týna	35
5. Hrozňatovský urbář Kryštofa z Týna z r. 1516	39
6. Problematika autobiografie ve středověku	44
7. Potomstvo a příbuzenstvo Kryštofa z Týna	49
7.1. Hrozňatovská větev rytířů z Týna	49
7.2. Týnecká větev rytířů z Týna a rod Vorreiterů	51
7.3. Zánik domu Týnárů	55
8. Závěr	56
Seznam použitých pramenů a literatury	58
Seznam příloh	64
Přílohy	

1. Úvod a cíle práce

Severně od dnešního města Sokolova se nachází obec Lomnice, jejíž součástí jsou zbytky dnes již z velké části zaniklé vsi Týn. Někdejší týnská tvrz se v polovině 15. století stala rodištěm pozoruhodné osobnosti, která se proslavila nejen na poli válečném, ale také jako diplomat a jeden z prvních literátů z oblasti dnešního Sokolovska. Onou osobností byl rytíř Kryštof z Týna, narozený roku 1453 a zesnulý po roce 1516, jenž se ke sklonku života psal po hradě Starý Hrozňatov (Kiensberg) nedaleko města Chebu.¹

O jeho osudech je možné se poučit z jím vlastnoručně sepsaného urbáře, který zhruba v polovině přechází v poutavou autobiografii. Z literárního hlediska se sice pro jeho poněkud strohý, lakonický sloh nejedná o dílo srovnatelné s dobovými literárními velikány, jako historický pramen, poskytující nám pohled drobného šlechtice na svou dobu však představuje rytířův rukopis v českém prostředí skutečný unikát. Můžeme-li nechat promluvit samotného rytíře Kryštofa v překladu profesorky Marie Bláhové, sepsal svůj životopis „nikoliv pro slávu nebo urozenost, ale pro své děti“, kterým chtěl ukázat, že svých majetků nenabyl „střílením, loupením, vypalováním a zlovolně“, nýbrž „pocitivou službou“.² Strmá cesta životem jej vedla z rodné tvrze přes Bavorsko do Rakous, odtud dále do Kraňska, Štýrska, Istrie a severoitalských knížectví až k hodnosti místodržitele nad Kraňskem v 80. letech 15. století, která byla jedním z vrcholů jeho kariéry. Avšak ani ke konci života po návratu do Čech nezůstal stranou společenského života, neboť jej nalézáme ve službách různých říšských velmožů, jako významného diplomata v průběhu jednání s nepřítelem města Chebu Jiřím Cedvicem na přelomu let 1508-1509 a krátce poté v Praze během jednání o obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k české koruně, kde byl samotným králem Vladislavem pasován na rytíře.

Kromě tohoto spisku, čítajícího urbář a autobiografii, po sobě zanechal rozsáhlou korespondenci a kupní smlouvy. Všechny tyto prameny se v současné době nalézají ve

¹ Rok 1516 je rokem, do kterého je datováno sepsání jeho knihy. Poslední zprávy o něm (pokud je to on a ne jeho stejnojmenný syn) mohou pocházet z r. 1517 a dá se předpokládat, že tehdy či nedlouho poté zemřel.

² Marie BLÁHOVÁ, *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509*. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočnicka, in J. Mikulec J. – M. Polívka (ed.), *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. sv. I., Praha 2007, s. 133.

Státním okresním archivu v Chebu.³ Kryštofův rukopis není dochován ve zcela původní podobě, neboť originál je svázan dohromady s přepisem urbáře, pořízeným r. 1937 chebskými archiváři.⁴ Původní rukopis čítá 70 stran a je psán na papíře jednou rukou, pravděpodobně Kryštofovou, i když nemůžeme také vyloučit, že se jedná o mladší přepis. Urbář i autobiografie tvoří jednolitý text, který chebscí archiváři označili na straně 34 velkou červenou hvězdičkou, neboť v tomto místě začíná Kryštofova autobiografie. Text od této hvězdičky dále byl vydán edičně. Přestože tyto dokumenty nejsou případným badatelům nedostupné, bylo doposud Kryštofovi z Týna v české i v německé historiografii věnováno poměrně málo pozornosti.

Úkolem této práce bude přinejmenším to, aby se stala skromným příspěvkem k poznání života rytíře Kryštofa na pozadí doby a moderním kritickým rozbořením jeho díla. Práce si však nebude všimnout pouze samotné osoby rytíře Kryštofa, ale též jeho rodiny a bude zasazena do obecnějších kontextů, jako jsou problematika autobiografie ve středověku a poznání středověké nižší šlechty na Loketsku. Součástí práce budou rovněž drobné exkurzy o Kryštofově urbáři z roku 1516 a o válce mezi císařem Fridrichem III. a Matyášem Korvínem, které se rytíř Kryštof účastnil.

³ Státní okresní archiv Cheb, F1 AMCh, kar. 393, inv. č. 524 (faxc.) - Christoph von Thein.

⁴ S ohledem na lepší čitelnost tohoto přepisu jsem při práci s urbářem vycházel z něj a je dále citován jako „Přepis urbáře z r. 1937“.

2. Edice pramenů a literatura

Zcela prvním badatelem, jenž věnoval rytířům z Týna pozornost, byl osvícenecký obrozenec J. Schaller, který na ně upozornil v druhém svazku své Topografie království českého.⁵ Schaller se však mylně domníval, že původním sídlem rytířů z Týna byla Spomyšl blízko dnešního Chodova.⁶ Skutečné vědecké studie se samotnému rytíři Kryštofovi dostalo teprve díky článku Josepha Wolfa.⁷ Přestože je tento článek mnohým přínosný a jedná se dosud o jediný kritický rozbor celé autobiografické části Kryštofovy knihy, je zároveň v duchu doby vydání německy nacionální. Namátkově stačí zmínit, že je zde Kryštof z Týna nazýván „mladým junkerem“ a dle autorova ničím nepodloženého tvrzení pocházel z Horní Falce. Na tento článek navazuje jen o několik let mladší edice rytířovy autobiografie, vytvořená Adamem Wolfem. Dodnes se jedná o poměrně kvalitní edici, opatřenou slušným poznámkovým aparátem.⁸ Kryštof z Týna má svůj medailon také v Allgemeine deutsche Biographie, kde je jeho autorem Adolf Bachmann.⁹

V první polovině 20. století se vyskytují zmínky o rytíři Kryštofovi v mnohých vlastivědných publikacích regionálních německých badatelů, bohužel ve většině případů zůstalo pouze u krátkých medailonků. Pro tuto práci bude z této doby důležitá studie chebského archiváře Siegla, zabývající se konfliktem mezi městem Cheb a rytířem Jiřím Cedvicem.¹⁰ Součástí článku jsou i regesta všech písemností, jež se k tomuto obléhání vztahují.

Z nejstarších prací v českém jazyce, v nichž se o rytíři Kryštofovi z Týna pojednává obšírněji, můžeme jmenovat článek Jiřího Úlovce tvrzešti v obci Týn.¹¹ Zhruba polovina článku je věnována přehledu vlastníků tvrze, přičemž je v rámci výčtu pánů z Týna

⁵ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreiches Böhmen II. Ellbogner Kreis*, Prag 1785, s. 49.

⁶ J. SCHALLER, *Topographie*, s. 19.

⁷ Joseph WOLF, *Eine Selbstbiographie aus dem Anfange des 16. Jahrhunderts*, in: *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen II- 2*, Prag 1863, s. 67-73.

⁸ A. WOLF (ed.) *Die Selbstbiographie Christophs von Thein. 1453-1516*, in: *Archiv für österreichische Geschichte* 53, Wien 1875, s. 105-123.

⁹ Adolf BACHMANN, Thein Christoph von, in *Allgemeine Deutsche Biographie* 37, 1894, s. 673-64, k dispozici na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013).

¹⁰ Karl SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 55, Prag 1917, s. 1-98.

¹¹ Jiří ÚLOVEC, *Tvrziště v obci Týn, okres Sokolov*, in: *Muzejní a vlastivědná práce/ Časopis společnosti přátel starožitností* 31, č. 3, Praha 1993, s. 129-139.

jmenován i rytíř Kryštof. Ačkoliv sám nikdy vlastníkem této tvrze nebyl, je mu zde věnováno několik řádků. Druhou část článku pak tvoří popis samotného tvrziště. Jediné, co je možné Jiřímu Úlovcovi vytknout, je to, že jako ilustrační přílohu využil erbu rytířů z Týna u severočeských Doks, ačkoliv hned vedle publikuje fotografie náhrobků ze zdi lomnického kostela, na němž se nacházejí znaky lomnických rytířů z Týna. Zhruba ve stejném rozsahu jako Jiří Úlovec věnovali rytíři Kryštofovi ve svých pracích několik řádků např. regionální historik Vladimír Prokop starší,¹² či manželé Vlasákoví.¹³

Obširněji se Kryštofovi z Týna v české historiografii věnovali pouze profesorka Marie Bláhová a Jiří Jánský. Profesorka Marie Bláhová vydala r. 2007 pozoruhodný článek o obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falcí k České koruně.¹⁴ Tlumočnickem mezi Čechy a Němci zde byl právě Kryštof z Týna a své vzpomínky zaznamenal v již zmiňované autobiografii. Článek je srovnáním této události z pohledu Starých letopisů českých, kde je o nich pojednáno jen velmi stručně, a z pohledu rytíře Kryštofa, který těmto jednáním věnoval ve své autobiografii několik stran. Kromě tohoto článku je profesorka Bláhová autorkou profilu rytíře Kryštofa z Týna v *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*.¹⁵ Jiří Jánský již roku 1993 publikoval historickou skicu o Kryštofově úniku z vězení v kontextu bojů s Jiřím Cedvicem, přičemž je součástí textu i stručné nastínění Kryštofova života.¹⁶ Tento je však laděn spíše populárně, postrádá poznámkový aparát a větší pozornost je zde věnována právě Cedvicovi. Tentýž autor se o Kryštofovi několikrát zmiňuje ve své knize o událostech na česko-bavorských hranicích v pozdním středověku a v poznámkovém aparátu mu věnuje krátký medailon¹⁷.

¹² Vladimír PROKOP starší, *I tudy kráčely dějiny: z historie zaniklých a těžbou uhlí vážně zasažených míst Sokolovského revíru*, Sokolov 2001.

¹³ Vladimír VLASÁK – Eva VLASÁKOVÁ, *Obec Lomnice*, Královské Poříčí/Lomnice 2007.

¹⁴ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení lenního svazku*, s. 133-136.

¹⁵ Marie BLÁHOVÁ, *Christoph of Týn*, in: R. G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Brill – Leiden - Boston 2010, s. 274.

¹⁶ Jiří JÁNSKÝ, *Kryštof Tejnár z Kinšperka aneb proslulý a neslavný útěk doby jagellonské*, in: *Z dob králů dvojího lidu a loupežných rytířů*, Praha 1993, s. 37-51.

¹⁷ Jiří JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V. (1479-1506)*, Domažlice 2005, s. 338, č. 19.

Rovněž nesmíme zapomenout na to, že Vladimír Prokop mladší spolu s Lukášem Smolou věnovali Kryštofovi z Týna samostatný profil v Biografickém lexikonu sokolovského okresu.¹⁸ Právě ten mě k zájmu o rytíře Kryštofa z Týna přivedl.

¹⁸ Vladimír PROKOP mladší - Lukáš SMOLA, *Biografický lexikon sokolovského okresu*, Sokolov 2009, s. 142.

3. Středověká nižší šlechta na Loketsku

Loketsko je historický název správního kraje, který byl tvořen přibližně dnešními okresy Sokolov a Karlovy Vary. Tento kraj sloužil jako jakési hraniční či nárazníkové pásmo proti nedalekému Chebsku, jež bylo v moci Vohburků, Štaufů a později se přetvořilo ve výbojný městský stát. Loketsko můžeme geograficky rozčlenit do tří oblastí: na severu se nacházejí Krušné Hory, tvořící přirozenou hranici se Saskem. Prostřední nížinná část Loketska, kterou protéká řeka Ohře, je v současné době nazývána Sokolovskou pánví. Jih Loketska pak tvořil Slavkovský les. Centrem kraje byl loketský hrad, jenž se spolu se stejnojmenným městem nachází v ohbí řeky Ohře mezi dnešním Sokolovem a Karlovými Vary. Západní hranice proti Chebsku není nijak vymezena, východní hranice je tvořena Doupovskými horami.

První doklady o loketském hradě máme až z r. 1234, přestože nejnovější bádání posouvá stáří hradu do poloviny 12. století. Příčinou vybudování hradu byla jednak zkáza hradu Sedlec, ale také pronikání chebských ministeriálů do této oblasti. Tito ministeriálové byli služebníky chebského hradu, který za oněch časů vlastnil samotný císař Fridrich I. z rodu Štaufů. Jejich úkolem byla mimo obrany Chebu a jiných závazků k vlastníkovu hradu i kolonizace území na východ od říšských hranic, přestože záhy vzniknuvší Loket tuto jejich kolonizaci a zabírání půdy českých knížat a králů zastavil.¹⁹

Ještě v průběhu 13. století se na Loketsku usídlily tři ministeriální rody. Prvním z nich byli Nothaftové z Vildštejna, jejichž nová, západnější větev se začala psát dle hrádku Falknova (dnešní Sokolov) blízko soutoku Ohře s Lobežským potokem.²⁰ Nothaftové odešli z Falknova ve 20. letech 14. století do Horní Falce, neboť nesouhlasili s politikou krále Jana. Na Loketsku jim zůstala soustava lén, kterých se však postupně zbavovali a získali je hornofalčtí Leuchteberkové. Druhým rodem z okruhu ministeriální šlechty byli páni z Hartenberka,²¹ jejichž hrad se dodnes majestátně vypíná na ostrožně nad říčkou Svatavou. Část z nich odchází z kraje v průběhu 14. století, ale někteří zůstávají a žijí poněkud skromněji na menších tvrzích. Třetím ministeriálním rodem na Loketsku byli Kagerové, poměrně rozvětvený rod,

¹⁹ František KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997.

²⁰ *IBID.*, s. 76.

²¹ *IBID.*, s. 72.

který původně sídlil na hrádku Kager blízko dnešního Kynšperka nad Ohří. Prvním známým Kagerem byl Jan, který byl r. 1245 purkrabím v Lokti.²²

Již v průběhu 13. století vzniká na Loketsku manský systém. Manstvím rozumíme formu lenního závazku k určitému hradu, nejčastěji pak královskému, což je případ Lokte.²³ Rytíř či jiný šlechtic, který byl manem, měl propůjčeny nemovitosti v okolí hradu a sám sídlil na nepřilíš vzdálené tvrzi či v opevněném dvorci. Takovýchto sídel bylo na území Loketska několik desítek. Manové byli povinni dostavit se v případě ohrožení na hrad, k jehož vlastníkovi byli takto vázáni, a bránit jej. Přestože obranná funkce manského systému byla primární, manové rovněž dodávali do hradu různé komodity (např. potraviny, dřevo, trávu) či zde vykonávali různé práce, například se mohli starat o údržbu hradního areálu.

Kromě běžných manských rodů se ve 14. století vyskytují dva rytířské rody, kterým se podařilo dosáhnout tzv. ušlechtilého manství, tedy takového, které není vázáno vojenskou službou k Lokti²⁴. Těmito rody byli Winklerové a Plikové. Mikuláš Winkler se po odchodu Nothaftů z Loketska stal vlastníkem Falknova (Sokolova) a Lomnice. Tento Mikuláš tato léna odevzdal králi Janovi a ten mu je udělil zpátky jakožto ušlechtilá léna. Samotný Winkler byl mimo jiné i purkrabím loketského hradu a jeho rod v průběhu 14. století vlastnil rovněž Hrozňatov u Chebu a Staré Sedlo. Podobný případ nastal u rodu Pliků, jejichž hrádek Plikenštejn je možné dodnes nalézt uprostřed Slavkovského lesa v podobně reliktní na skále nad Lobežským potokem. Petr Plik se zachoval obdobně jako Mikuláš Winkler, a získal tak od krále Jana jako ušlechtilé léno Nejdek a dvě blízké vesnice.

K elitě mezi manskými rytířskými rody Loketska můžeme řadit zejména potomky Kagerů, Perglary z Perglasu a Hýzrly z Chodů. Z již zmiňovaných Kagerů vzešli rody Štampachové ze Štampachu, Globnárové z Globenu a Planknerové z Kynšperka, jejichž společným znakem byla heraldická figura krokve. Štampachové byli původně chudou větví Kagerů z oblasti Slavkovského lesa a jejich rodovým sídlem byla tvrz Steinbach (Kamenice). První zmínky o tomto rodu pocházejí již ze 13. století, kdy se uvádí jistý

²²IBID, s. 73-74.

²³ K manskému systému obecně viz Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 2: Šlechta, Praha 1994 s. 79-89; o manském systému na Loketsku pojednává stručně August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého XIII. – Plzeňsko a Loketsko*, Praha 1905, s. 18-19.

²⁴ Pavel BAUDISCH, *Šlikové a Loketský kraj: vývoj rodových a zástavních držav od roku 1485 do poloviny 16. Století*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2009, s. 87-88.

Konrád ze Steinbachu. Jeden z jeho potomků získal od císaře Zikmunda do zástavy Kynšperk. Stejně jako většinu příslušníků rytířského stavu vázaného manstvím k Lokti nalézáme r. 1503 Mikuláše Štampacha v řádách odpůrců Šliků.²⁵ Z Globnárů, jejichž sídlem byla ves Globen (Hlavno), patří k nejvýznamnějším Albrecht Globnar, který se stal na sklonku středověku hejtmánem loketského hradu a vrchním hejtmánem v Jáchymově. Z jeho pozůstalosti se dochoval zlomek loketské lenní knihy.²⁶ Štampachové a Globnárové odcházejí z Loketska v průběhu 17. století, Planknerové již na sklonku středověku přesídlili na Moravu a do Slezska, kde kolem r. 1600 jejich rod vymírá.²⁷

Perglárové pocházeli z Perglasu (Chlumek) blízko dnešního Chlumu Svaté Maří. Jejich tvrz, v baroku upravená na sýpku, je jednou z mála tvrzí na Sokolovsku, která si do dnešních dob zachovala zděnou podobu. Perglárové se objevují teprve v 15. století. Konrád z Perglasu byl v letech 1400-1433 opatem ve Speinhartu a na počátku 16. století byl Vilém z Perglasu hejtmánem loketského kraje. Jeho potomci však odchází na Tachovsko a Klatovsko.²⁸

Hýzrllové z Chodů byli pravděpodobně příbuznými Winklerů a Pliků. Sídly Hýzrlů byly Chodov a Dalovice, které r. 1503 přepadli Šlikové a zajali zde Václava Hýzrlého. Jeho syn si poté stěžoval na Šliky v Budíně u krále Vladislava a poté jsou Hýzrllové součástí protišlikovské jednoty manů a měšťanů. V průběhu 16. století Hýzrllové odcházejí z Loketska pryč.²⁹

Tento masový odchod původní šlechty z Loketska na přelomu středověku a raného novověku zapříčinily především spory s rodem Šliků, který držel královský hrad v Lokti jako zástavu a poté od manů, kteří dosud podléhali českému králi, požadovali lenní přísahu. Tyto dosti krvavé boje v letech 1471-1506 stály loketské many mnohé oběti, avšak díky rozhodnutí zemského sněmu z března 1506 bylo v této při rozhodnuto v jejich prospěch.³⁰

²⁵ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti sídla, zajímavosti I.*, Praha 1992, s. 156.

²⁶ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti sídla, zajímavosti II.*, Praha 1993, s. 60; KOLEKTIV, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau*, Falkenau a. d. E. 1898, s. 334.

²⁷ F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 74.

²⁸ J. HALADA, *Lexikon české šlechty II.*, s. 128; KOLEKTIV, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau*, s. 336.

²⁹ J. HALADA, *Lexikon české šlechty I.*, s. 61-62.

³⁰ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 14/2, Praha 2011, s. 113-115.

Loketský urbář z roku 1525 nás informuje o tom, které z rytířských rodů na Loketsku po bojích se Šliky zůstaly. Byli to Berglerové, Brosové, Globnárové, Hartenbergárové, Hasellauerové, Hoffmanové, Hýzrlové, Jahnové, Kocové, Reissengrünerové, Roderové, Štampachové, Thüsselové/Tyzlové, Vorreiterové, Weickharti, Wissbergové, Unruherové a také rytíři z Týna, kterými se nyní budeme zabývat.³¹

³¹ R. SCHREIBER (ed.), *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, Prag 1934, s. 22.

4. Život Kryštofa z Týna

4.1. Původ a počátek jeho kariéry

Není zcela jisté, kdy přesně se v kraji objevují rytíři z Týna, avšak dá se s jistotou tvrdit, že zde byli již v 2. polovině 14. století. Tehdy již mohla stát rodová tvrz Týnárů, jejíž terénní pozůstatky v podobě příkopu s vnějším valem a středového pahorku jsou dodnes zachovány v zahradách domů č. p. 15-17 v Lomnici.³² Ačkoliv byl Kryštof z Týna jediným z tohoto rodu, který je v písemných pramenech vyloženě nazýván rytířem a to ne ve smyslu stavovském, jinam než mezi drobné rytířstvo jeho rod zařadit nemůžeme.³³ Kolem r. 1370 je připomínán Elbel z Týna,³⁴ který se nothaftské lenní knize vyskytuje jako vlastník pěti dvorů v Rychnově. Z doby kolem r. 1375 pochází zápis o Anežce s Týna a jejích dětech, Kunhutě a Vítkovi, kteří vlastnili dvůr ve Svatavě³⁵ a z doby okolo roku 1378 pak známe Konráda, Jindřicha a Oldřicha z Týna.³⁶

Z 15. století již máme o rytířích z Týna větší množství zpráv. Prvním z Týnárů této epochy byl Václav z Týna, zmíněný r. 1408 jako svědek v kupní smlouvě.³⁷ Z mladší doby známe také Jana z Týna, který se rovněž vyskytuje ve svědečných řadách a byl také mezi rytíři, uzavírajícími r. 1437 smlouvu s městem Kynšperkem.³⁸ Nejbližší příbuzní rytíře Kryštofa z Týna jsou poněkud záhadní. Jeho otce Hildebranta známe pouze z Kryštofovy autobiografie, ve které se také vyskytují jeho příbuzní Michal z Týna (otcův strýc?) a také jeho vlastní strýc Vít z Týna.

Kryštof z Týna se narodil roku 1453 na týnské tvrzi a až do jeho osmnácti let o něm nevíme prakticky nic. S ohledem na jeho schopnost psát můžeme usuzovat, že navštěvoval nějakou blízkou školu³⁹ anebo místního faráře. Pro starší dobu by se dalo předpokládat, že mohl být určen církevní dráze, v pozdním středověku však již gramotnost příslušníků nižší šlechty nebyla zas až tolik neobvyklá, což dokládá mimo

³² J. ÚLOVEC, *Tvrziště*, s. 132-137

³³ Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, s. 50-66.

³⁴ F. W. SINGER (ed.), *Das Nothaftisches Lehenbuch von 1360*. Besitz und Verwaltung der Reichsministerialen Nothaft im Historischen Egerland. Faksimiles und Übertragung des Originals im Bayerischen Hauptstaatsarchiv München, Arzberg (Oberfranken) – Hohenberg a. d. Eger 1996, s. 149;165.

³⁵ F. W. SINGER (ed.), *Das Nothaftisches Lehenbuch von 1360*, s. 147.

³⁶ F. W. SINGER (ed.), *Das Nothaftisches Lehenbuch von 1360*, s. 93;171.

³⁷ J. ÚLOVEC, *Tvrziště*, s. 129

³⁸ Bartoloměj PAPROCKÝ, *Diadochos, část O stavu rytířském*, Praha 1602, s. 149. K dispozici online na stránkách <http://www.pbi.edu.pl>. (14. 4. 2013).

³⁹ Nejbližší škola byla v dnešním Sokolově.

jiné např. deník panoše Václava Šaška z Bířkova.⁴⁰ Roku 1471, kdy začíná své vypravování, byl buď otcem vyslán do světa, nebo došlo ke konfliktu s otcem, v jehož důsledku Kryštof odešel z rodného sídla. Otec mu dal na cestu jako gesto dobré vůle jeden zlatý na cestu.⁴¹ Kryštof se poté protloukal světem a došel pěšky až do Řezna. Odtud se plavil po Dunaji až do Vídně, kde se setkal se svým příbuzným Michalem z Týna. Říční doprava byla ve středověku jednak levnější, ale také rychlejší, pohodlnější a bezpečnější než doprava po souši.⁴² Michalovi se příbuzného v nezáviděníhodné situaci zželelo a dohodil mu postupně dvě služby. První na winidské marce⁴³ v jižní části Kraňska na hradě Gurkfeld, který byl tehdy v majetku Habsburků, druhou pak následující rok na hradě Friedau ve Štýrsku u hraběte Ulricha ze Schwamberga,⁴⁴ toho času nejvyššího hejtmana ve Štýrsku a správce Kraňska, a v této službě setrval až do roku 1477.⁴⁵

Položme si nyní otázku, kdo vlastně tedy byl onen Michal z Týna. Rytíř Kryštof svého příbuzného Michala z Týna nazývá „des vaters vetters“. Slovo „vetter“ je poněkud problematické, neboť může označovat bratrance nebo vzdáleného příbuzného. V jakém vztahu tedy byl vůči Kryštofovu otcí, a k němu samotnému se již asi nedozvíme. Dalším problémem v souvislosti s Michalem z Týna je jeho postavení. Dle Kryštofovy autobiografie sloužil po dobu třiceti let v Kraňsku a byl mezi místními pány pro svou „pocitivost“ velmi dobře znám.⁴⁶

Kraňsko a Štýrsko se v době, kdy do této oblasti přišel rytíř Kryštof, potýkalo s mnohými problémy. Nejvýraznějšími z nich bylo povstání velitele námezdních žoldnérů a dobrodruha Andease Baumkirchera a nebezpečí turecké invaze.⁴⁷ Baumkircher byl však již v dubnu 1471 popraven a v témže roce došlo hned ke třem vpádům Turků na území Kraňska, po nichž v průběhu 70. let 15. století následovaly

⁴⁰ J. MACEK, *Jagellonský věk II.*, s. 203.

⁴¹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 111, v rukopise s. 39.

⁴² Norbert OHLER, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003, s. 57-65.

⁴³ Jožko ŠAVLI, *Slovenija: podoba evropskega naroda*, Nova Gorica 1995, s. 9.

⁴⁴ J. KRAJEC – J. PFEILER (ed.), Johann Weichard von VALVASOR, *Die Ehre des Herzogthums Krain II.*, Rudolfswerth 1877-1879, s. 297.

⁴⁵ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, v rukopise s. 39, Gurkfeld se dnes nazývá Krško a Friedau se nyní jmenuje Ormož, obojí se v současnosti nachází na území Slovinska, viz KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije VI. Krek – Marij*, Ljubljana 1992, s. 53; KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije VIII. Nos – Pli*, Ljubljana 1994, s. 161.

⁴⁶ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, v rukopise s. 39

⁴⁷ Jan RYCHLÍK – Ladislav HLADKÝ Ladislav – Mária TONKOVÁ, *Dějiny Slovinska*, Praha 2011, s. 50-53.

další, přičemž některé zasáhly i Korutany a okrajově i Štýrsko. Rytíř Kryštof o detailech své služby na hradech Gurkfeld a Friedau nepíše. Přepokládejme však, že se s tureckými okupanty mohl střetnout již na Gurkfeldu, obšírněji se o svých zkušenostech s Turky vyjadřuje v souvislosti se svým působením ve Friedau. Zde měl být spolu se svým někdejším pánem Ulrichem ze Schwamberga a 3000 muži, kteří bránili Friedau proti tureckým výpadům.⁴⁸

Přestože byl dosavadní literaturou Kryštofův vstup do služeb císaře Fridricha III. obvykle uváděn až do r. 1477 s tvrzením, že do té doby sloužil různým rakouským pánům, podařilo se nám dokázat, že v obou svých předcházejících službách již sloužil císařovým služebníkům. Rok 1477 tedy představuje pouze bezprostřední vstup do císařského vojska.

4.2. Ve službách císaře a ve válce mezi císařem Fridrichem III. a králem Matyášem Korvínem

Po čtyřleté službě (1473-1477) u hraběte Schwamberka se stal Kryštof žoldněrem ve vojsku císaře Fridricha III., toho času válčícího s uherským králem Matyášem Korvínem. Jakým způsobem se rytíř Kryštof k této službě dostal se nikde nezmiňuje, stejně tak nevíme, z jakých důvodů opustil předchozí službu. Svou roli mohl opět sehrát vlivný příbuzný, nelze však také vyloučit, že Kryštof získal jisté kontakty již během svých předchozích služeb na habsburském hradě Gurkfeldu či ve Friedau.

Spory císaře Fridricha III. s Matyášem Korvínem mají svůj původ již v r. 1463. Přestože tehdy Fridrich Matyáše uznal uherským králem, jeho syn se jím nikdy stát neměl a Uhry měl zdědit Fridrich nebo jeho potomci, což se Matyášovi z pochopitelných důvodů nelíbilo. Spory mezi těmito dvěma vládci se vyostřily během již zmíněného Baumkircherova povstání, které bylo ze strany krále Matyáše podporováno, avšak ani to Baumkircherovu popravu neodvrátilo.⁴⁹

Právě roku 1477, kdy se stal námi sledovaný rytíř Kryštof císařovým žoldněrem, zaslal dne 12. června Matyáš Korvín císaři Fridrichovi opovědní dopis, neboť ten již delší dobu uznával za českého krále Vladislava Jagellonského a nikoliv jeho. Fridrich totiž potvrdil dva dny předtím Vladislavovi všechna privilegia, která jeho předchůdci

⁴⁸ A. WOLF (ed.), *Selbstbiographie Christophs*, s. 113, v rukopise s. 43.

⁴⁹ Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443-1490): Uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 265-267.

udělovali české koruně.⁵⁰ Císař doufal, že Korvínova vojska vykrvácejí na zdech jeho hradů v Dolních Rakousích, avšak uherské straně se při obléhání rakouských pevností neobyčejně dařilo a dobývali jednu za druhou. V důsledku toho a pod nátlakem papeže Sixta IV. byl Fridrich tzv. gmundským mírem donucen k tomu, aby Matyášovi udělil stejné výsady, jaké obdržel Vladislav. Mír mezi Vladislavem a Matyášem a rozdělení zemí Koruny české zpečetila tzv. olomoucká smlouva z r. 1478, vztahy mezi Fridrichem a Matyášem však dosáhly bodu mrazu.⁵¹ Z příčiny neustálé hrozby války ze strany svých nepřátel ustanovil Fridrich v jednotlivých rakouských zemích zemské správce a zřídil zemské pokladny.⁵²

Již roku 1480 využil císař Korvínovy zaneprázdněnosti v bojích s Turky a sám zaútočil na Uhersko. Matyáš si však toto nenechal líbit a vyšel do protiútok.⁵³ První vojenskou akcí rytíře Kryštofa jakožto císařova služebníka, kterou zaznamenal, byla obrana štýrského Marburgu⁵⁴ proti vojskům krále Matyáše roku 1481. Kryštof zde byl pod velením svého slavného krajana Václava Vlčka z Čenova a čeští hejtmané jsou rovněž doloženi jako velitelé Korvínovy ofenzívy v rakouských zemích.⁵⁵ Ke způsobu boje, jaký zde byl veden lakonicky poznamenává, že měl charakter „kazpalgen“, tedy jakýchsi „kočičích rvaček“.⁵⁶ Nutno podotknout, že poměrně častou zbraní žoldáků ve středoevropském prostoru v 15. a 16. století byl krátký meč zvaný katzbalger, který rozhodně nesloužil k elegantnímu šermu.⁵⁷

Po skončení těchto bojů odešel rytíř Kryštof do Istrie, tehdy již jako hejtman pobřeží od Terstu do Istrie, kde se dle jeho tvrzení daří vinné odrůdě zvané dnes Prošek.⁵⁸ V tomto regionu vlastnil císař Fridrich 25 hradů, z nichž na předním místě stál

⁵⁰A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 269; Petr ČORNEJ – Milena BÁRTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437-1526*, Praha – Litomyšl 2007, s. 433.

⁵¹A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 270.

⁵²J. WOLF, *Eine Selbstbiographie*, s. 68.

⁵³A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 272-273.

⁵⁴Dnes Maribor, Slovinsko, viz KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije VI.*, s. 400.

⁵⁵A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 273; Hermenegild JIREČEK, *Válečníci čeští XV. století. Vojevůdci krále Jiřího ve válce s Matyášem*, in: Památky. Časopis Musea království Českého pro dějepis hlavně český, vydávaný od Archeologického sboru Musea království českého nákladem Matice české V., Praha 1863, s. 72-73.

⁵⁶A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, v rukopise s. 39-40.

⁵⁷Leonid KŘÍŽEK, *Zbraně a zbroj: stručný průvodce sbírkami*, Libice nad Cidlinou 1994, s. 14.

⁵⁸A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, v rukopise str. 40

dle Kryštofa z Týna Mitterburg,⁵⁹ kde tehdy pravděpodobně jako hejtman sídlil. Všechna tato sídla získal císař již r. 1472, kdy mu je prodal Reinprecht z Waldsee.⁶⁰

Poté co král Matyáš uzavřel r. 1483 mír s Turky na pět let, aby mohl soustředit své síly proti Fridrichovi, vpadnul se svými vojsky do rakouských zemí a zahnal císaře Fridricha nejprve do Štýrského Hradce a později do Lince.⁶¹ Fridrich r. 1484 jmenoval Kryštofa z Týna do úřadu zemského správce Kraňska, což lze považovat za jeden z vrcholů jeho kariéry.⁶² Jako zemskému správci se mu dostalo luxusního sídla v podobě lublaňského hradu. Za svou pravou ruku považoval Kryštof kraňského zemského hejtmana Viléma z Auerspergu, který jej prý ve všem podporoval.⁶³ Tento úřad zastával asi po dobu šesti let (1484-1490), neboť roku 1490 je již jmenován jako zemský správce Kraňska jistý Ulrich Paradeiser.⁶⁴

Kromě toho byl Kryštof z Týna císařem pověřován různými diplomatickými úkoly v severní Itálii, kde jednal s tamními knížaty a městy. Nemůžeme přesně říct, jaký byl účel těchto jednání, avšak domnívám se, že mohly určitým způsobem souviset s tureckým nebezpečím v oblasti jaderského moře, neboť v letech 1480-1481 byla dokonce část Itálie v okolí Otranta Turky okupována.⁶⁵ Mezi italskými městy, která navštívil, jmenuje Boloň, Ferraru, Mantovu, Milán a Urbino. Kdesi blízko Padovy byl dokonce zajat Benátčany, avšak ti jej záhy propustili.⁶⁶ Příčinou Kryštofova uvěznění byla v té době probíhající válka mezi benátskou republikou a vévodou s Ferrary, se kterým Kryštof nejspíše jednal. Válka mezi Ferrarou a Benátkami vypukla roku 1482. Ferrarský vévoda Ercole d'Este se do tohoto konfliktu dostal jak z příčin hospodářských (díky obchodu se solí), tak z příčiny sporu o oprávnění činnosti benátského zástupce (tzv. visdomina) ve Ferrare.⁶⁷ Po tomto italském dobrodružství se Kryštof vydal za císařem do Norimberka, kde za své služby obdržel zlatý náhrdelník v hodnotě 200

⁵⁹ Dnešní Pazin v Chorvatsku, viz Otto PIPER, *Österreichische Burgen II.*, Wien 1903, s. 138.

⁶⁰ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, poznámka č. 7

⁶¹ Karl Friedrich KRIEGER, *Habsburkové ve středověku: Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493)*, Praha 2003, s. 203-204.

⁶² A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112, v rukopise s. 40

⁶³ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 113, v rukopise str. 41; Vilém z Auerspergu byl vrchním hejtmanem v Kraňsku v letech 1483-1500, viz KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije I. A - Ca*, Ljubljana 1987, s. 130.

⁶⁴ J. KRAJEC – J. PFEILER (ed.), Johann Weichard von VALVASOR, *Die Ehre des Herzogthums Krain II.*, Rudolfswerth 1877-1879, 74.

⁶⁵ Klaus KREISER – Christoph K. NEUMANN, *Dějiny Turecka*, Praha 2010, s. 47

⁶⁶ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 113, v rukopise s. 41

⁶⁷ Š. ANDREAS (ed.), Niccolo MACHIAVELLI, *Florentské letopisy*, Praha 1975, s. 409-410, poznámky na s. 494.

zlatých.⁶⁸ Co se týče Kryštofa dalšího působení ve funkci zemského správce, můžeme se domnívat, že velel obraně země proti pokračujícím výpadům vojsk sultána Bayezida, která ještě naposledy r. 1483 pronikla do Korutan a posléze podnikala výpady na území Kraňska.⁶⁹

Kryštof v rámci svého působení v hodnosti správce Kraňska popisuje zajímavou situaci. Zničením se zmiňuje o vojenské akci, při níž se nacházel spolu se zemským hejtmanem Vilémem z Auerspergu „v knížectví před zámkem jménem Lueg u města Karst a měl zde tři velké pušky“.⁷⁰ Za tuto službu měl pak získat 200 uherských zlatých. Joseph Wolf si povšimnul v této pasáži určitých nesrovnalostí. Domnívá se, že město „Karst“⁷¹ je chybným prepisem původní verze Kryštofova rukopisu, z čehož usuzuje, že dochovaný rukopis není zcela původní.⁷² Wolf ve svém článku ono knížectví nazývá „Fürstentum Wien“, což jej dále vede ke zpochybnování originality rukopisu, avšak pravděpodobně se jedná o Wolfův omyl, způsobený špatnou čitelností textu. V edici i v samotném rukopise jakákoliv zmínka o „vídeňském knížectví“ chybí.⁷³

O něco menší problém je lokalizace hradu Lueg (Díra), ačkoliv je toto pojmenování pro tzv. jeskynní hrady v alpských zemích celkem časté.⁷⁴ Tímto Luegem, který Kryštof popisuje, byl bezpochyby dnešní Predjamský hrad. Ten byl v této době sídlem posledního kraňského loupeživého rytíře Erasma Luegera. Erasmus byl synem někdejšího císařského správce Terstu Nikolaje Luegera. On sám byl však straníkem Matyáše Korvína a navíc si velmi pohoršil tím, že ve Vídni zavraždil hraběte Pappenheima, údajně kvůli tomu, že urazil čest Erasmova popraveného přítele Andream Baumkirchera. Po tomto incidentu byl zajat Kryštofem z Týna a vězněn na lublaňském hradě. Erasmus podnikal ze svého hradu loupeživé výpravy proti obchodníkům, kteří procházeli dnešním slovinským Krasem. Na rozkaz císaře Fridricha obléhali hrad společně Kryštof z Týna, Vilém z Auersperga a nový terstský hejtman Gašper Ravbar a snažili se zde Erasma vyhladovět. To se jim však příliš nedařilo, neboť Erasmus zásoboval hrad tajnou chodbou vedoucí skrze jeskyni za hradem. Roku 1484 byl však zrazen jedním ze svých mužů a zásobování bylo přerušeno. Pod palbou bombard se

⁶⁸ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 113, v rukopise s. 42.

⁶⁹ Klaus KREISER – Christoph K. NEUMANN, *Dějiny Turecka*, Praha 2010, s. 47.

⁷⁰ J. WOLF, *Eine Selbstbiografie*, s. 69.

⁷¹ Karst je německé pojmenování slovinské krasové oblasti Kras.

⁷² J. WOLF, *Eine Selbstbiografie*, s. 69

⁷³ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 113, v rukopise s. 42

⁷⁴ O jeskynních hradech viz Zdeněk FIŠERA, *Jeskynní hrady střední Evropy*, Praha 2005.

proměnila jeho pevnost v hromadu sutin a v nich našel Erasmus smrt. V téže roce umírají i Erasmovi bratři a vzhledem k tomu, že byli všichni bezdětní, připadly jejich majetky císaři Fridrichovi.⁷⁵ Vzpomínka na Kryštofovu participaci při likvidaci Erasma Luegera byla dlouho živá, jak dokládá zápis v rodinné kronice Herbersteinů, kteří byli příbuznými Luegerů.⁷⁶

Katastrofální porážka císaře Fridricha byla dovršena 1. července 1485, kdy Matyáš Korvín po dlouhém obléhání triumfálně vjel do Vídně, kde přijal titul arcivévody rakouského, doufaje, že se mu konečně podaří Fridricha zlomit a získat císařskou korunu. Fridrich však krátce poté prosadil mezi kurfiřty jako nového císaře svého syna Maxmiliána, korunovaného hned následujícího roku římským králem. Roku 1487 pak Korvín odrazil říšské vojsko a obsadil Fridrichovo oblíbené sídlo, které se nacházelo ve Vídeňském Novém Městě. Tehdy však již byl velmi nemocen a postupně upustil od svých dobovačných plánů a usiloval o zabezpečení vlády v Uhrách pro svého nelegitimního dědice Jana Korvína. Když Matyáš r. 1490 zemřel, Habsburkové si okamžitě nárokovali svatoštěpánskou korunu, avšak uherské stavy zvolily králem Vladislava Jagellonského.⁷⁷

Když pak r. 1493 zemřel císař Fridrich, Kryštof z Týna se po 23 letech vrátil domů, obohacen o 2000 zlatých a mnohé klenoty, oděvy a zbraně.⁷⁸ Je podivuhodné, že slovinská ani německá historiografie s Kryštofem z Týna coby zemským správcem Kraňska nikdy příliš nepracovala, avšak tento stav může být nejspíš dán dochovaným množstvím pramenné základy. Kryštof z Týna tak stojí ve stínu někdejšího kraňského hejtmana Viléma z Auerspergu, který si svou pozici v zemi udržel mnohem déle.

4.3. Rytíř Kryštof z Týna po návratu domů (1494-1508)

Rytíř Kryštof se vrátil zpět do své vlasti již r. 1494. O období života Kryštofa z Týna, mezi jeho návratem do Čech a rokem 1508, kdy se účastnil jednání s loupeživým rytířem Jiřím Cedvicem, toho bohužel víme jen velmi málo. Práci

⁷⁵ Franz von KRONES, *Lueger Erasmus*, in: Allgemeine deutsche Biographie 19, Leipzig 1884, s. 617, k dispozici na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013); Otto PIPER, Österreichische Burgen 2, Wien 1903, s. 135-136; KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije III. Eg - Hab*, Ljubljana 1989, s. 53-54; KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije IV. Hac - Kare*, Ljubljana 1990, s. 261; J. KRAJEC – J. PFEILER (ed.), Johann Weichard von VALVASOR, *Die Ehre des Herzogthums Krain I.*, Rudolfswerth 1877, 518-530.

⁷⁶ J. ZAHN (ed.), *Das Familienbuch Sigmunds von Herberstein*, in: Archiv für österreichische Geschichte, Wien 1868, s. 354.

⁷⁷ Václav DRŠKA – Dana PICKOVÁ, *Dějiny středověké Evropy*, Praha 2004, s. 348-350.

⁷⁸ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 114, v rukopise s. 44.

s rytířovou autobiografií navíc pro toto období ztěžuje poněkud chaotická chronologie, neboť o této části svého života píše na samém začátku své autobiografie v rámci výčtu některých říšských pánů, kterým sloužil, posléze začíná vyprávět o svém odchodu z Týna, pokračuje s drobnými chronologickými skoky víceméně souvislým vyprávěním a zhruba v prostředku autobiografie se k této etapě svého života vrací. Tato zvláštní podoba Kryštofova textu může určitým způsobem vypovídat o postupu vzniku autobiografie, neboť si autor pravděpodobně během sepisování výčtu všech svých služeb uvědomil, že autobiografickým vyprávěním obhájí poctivý zisk svých majetků lépe. Předpokládejme, že Kryštof z Týna po návratu do Čech neměl nárok na týnskou tvrz a postrádal stálý úřad, v důsledku čehož se živil různými službami u toho, kdo mu zrovna zaplatil. Připomíná nejprve službu u kláštera ve Valdsasích, od kterého po dobu osmnácti let dostával ročně 52 zlatých. V souvislosti s klášterem ve Valdsasích nabádal své syny k tomu, aby dokud budou žít, měli tento klášter vždy v účtě.⁷⁹ Nakolik se tímto Kryštofovým nařízením jeho potomci řídili, nemůžeme zcela objektivně posoudit, avšak jak bude dále nastíněno v kapitole o Kryštofových potomcích, vztahy rytířů z Týna s církví byly poněkud problematické. O užším vztahu k Valdsasům víme pouze u Kryštofova vnuka Ruprechta.⁸⁰ V blíže nespecifikovaném období, kdy byl Kryštof služebníkem kláštera, koupil od svého švagra Jiřího z Trautenberga za 3000 zlatých statky Stein a Reut v hornofalckém panství Parkstein.⁸¹ V témže kraji patřily rytířovi z Týna také statky v Pernsteinu u Reutu, které koupil od Bernarda Brandnera z Brandu.⁸² Kromě toho bychom Kryštofa našli také ve službách dalších významných pánů, například bavorského vévody Oty či falckraběte Filipa, od kterého dostával po dobu pěti let ročně 100 zlatých a v závěru své služby od něj získal darem stříbrný pohárek v hodnotě 50 zlatých.⁸³ Dne 4. července 1498 jistý Jiří Strasspurgen zvaný Jeger potvrdil listinou valdsaskému klášteru zaplacení všech svých pohledávek, které odevzdal k vyřízení Kryštofovi z Týna.⁸⁴ Daleko důležitější však pro nás však je to, že na této listině užívá Kryštof predikátu „zu Schönficht“, tedy ze Smrkovce v dnešním

⁷⁹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 114, v rukopise s. 45.

⁸⁰ O Ruprechtovi z Týna pojednávám v kapitole o Kryštofově rodině.

⁸¹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 114, v rukopise s. 45-46.

⁸² A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 114, v rukopise s. 46.

⁸³ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 110, v rukopise s. 34-35.

⁸⁴ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, 968, listina je k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (7. 4. 2013).

Slavkovském lese.⁸⁵ Zdejší sídlo neznámého charakteru⁸⁶ bylo pravděpodobně Kryštofovým provizorním sídlem a vzhledem ke svým neustálým cestám se zde asi ani příliš nezdržoval.

Nejvýznamnějším pánem, kterému Kryštof z Týna po smrti císaře Fridricha sloužil, byl asi český a uherský král Vladislav Jagellonský. Kryštof do jeho služeb vstoupil r. 1501 a po dobu tří let získával plat o výši 200 zlatých ročně. Během této služby působil především jako tlumočník a králův vyslanec u falckraběte Filipa, markraběte Fridricha Braniborského, bavorských a würzburgských biskupů, bádenského markraběte Kryštofa, bavorských vévodů Albrechta Moudrého a Jiřího Bohatého a u wittenberského vévody (?). Mimo jiné pozval Kryštof z Týna všechna tato zmíněná knížata do Budína na svatbu krále Vladislava a Anny z Foix, ke které došlo 6. října 1502⁸⁷. Tato služba se však rytíři Kryštofovi kvůli neustálým zajížděnkám do Prahy zdála příliš náročná, a to jej nakonec přimělo k tomu, aby se této službě vzdal.⁸⁸ Zda byl signatářem protišlikovské jednoty loketských manů a měšťanů z Lokte a Karlových Varů je otázka, kterou se zabývám na jiném místě, neboť se mohlo jednat o jeho jmenovce.⁸⁹ Poté byl v letech 1503-1504 ve službách saských vévodů Fridricha a Jana, avšak i této služby se dobrovolně vzdal z obdobných důvodů, jako u služby předcházející.

Roku 1504 započala tzv. landshutská válka mezi falckrabětem Ruprechtem, synem výše zmiňovaného Filipa a bavorsko-mnichovským vévodou Albrechtem. Příčinou tohoto sporu byla otázka dědictví po dolnobavorském vévodovi Jiřím. V tomto roce byl falckrabětem Ruprechtem vyslán Kryštof z Týna spolu s hrabětem Baltazarem ze Schwarzburgu a Anarchem ml. z Wildenfelsu do Prahy na zemský sněm.⁹⁰ Ruprechtův oponent byl podporován ze strany císaře Maxmiliána I. a rytíř z Týna se svým společníkem Schwarzburgem měli získat pomoc pro svého pána v Čechách. Jednání na

⁸⁵ Tohoto predikátu užívá ještě na jedné listině z 29. ledna 1503, k níž však pouze pro její potvrzení přivěsil svou pečeť: Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, 994, listina je k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (7. 4. 2013).

⁸⁶ Tomáš KAREL – Vilém KNOLL – Luděk KRČMÁŘ, *Panská sídla západních Čech – Karlovarsko*, České Budějovice 2009, s. 153 – Autoři k neznámému sídlu poznamenávají, že se původně jednalo o leuchtenberské léno, poté zde koncem 14. století seděl Jindřich z Kynšperka a ves, jež později připadla k mostovskému panství, byla r. 1945 zdemolována.

⁸⁷ Josef MACEK, *Tři ženy krále Vladislava*, Praha 1991, s. 157.

⁸⁸ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 110-111, v rukopise s. 35-37.

⁸⁹ Viz kapitola o Kryštofovu příbuzenstvu.

⁹⁰ Kryštof ve své autobiografii píše pouze o Baltazarovi ze Schwarzburgu, do spojitosti s Anarchem ml. z Wildenfelsu jej uvádí J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 143 na základě písemností z amberského archivu.

tomto sněmu stěžovalo to, že katolická část stavů zasedala na Hradě a utrakvistická frakce na Staroměstské radnici, přesto však nakonec dopadlo ku prospěchu falcké strany. Posléze odešlo z Čech do říše 5000 pěšáků a 1000 jezdců, avšak je poměrně dobře známo, že tyto české pomocné oddíly byly v této válce zčásti zmasakrovány, zčásti zajaty, přičemž obzvláště proslulou se stala „slavná Čechův porážka“ v bitvě u Schönberga.⁹¹ Ještě téhož roku došlo k jednáním o obnovení českých lén v Horní Falci, kterých se Kryštof účastnil a o kterých pojednávám v jedné z následujících kapitol, kde se k tomuto jednání vrátíme.

Roku 1506 prikoupil rytíř Kryštof ke svým dosavadním majetkům hrad Starý Hrozňatov blízko Chebu od bratrů Lorenze a Albrechta z chebské patricijské rodiny Frankengrünerů. Tento hrad se pak stal rodovým sídlem Týnarů na více než sto let a samotný rytíř se po něm začal i psát, takže na jím psaných listech z doby po tomto roce se podepisuje jako Kryštof z Týna na Hrozňatově. V chebském archivu je dodnes zachován opis kupní smlouvy z r. 1599.⁹² O dva roky později nechal na tomto hradě vystavět pekárnu a poznamenává, že to bylo již v době po „vyúčtování“. Co se týče úprav hradu, nechal v téže době zastřešit hradní ochozy. Tohoto roku také zakoupil statky ve Všeboři a v Jesenici od jistého Fritze Lochnera za 333 zlatých a nechal na sv. Jakuba postavit nový kravín z cihel, který však byl zastřešen pouze doškovou krytinou.⁹³ Jelikož nebylo v potocích na hrozňatovském panství mnoho ryb, Kryštof z Týna pojal úmysl do těchto potoků nějaké ryby vysadit. V hornofalckém Poppenreuthu zakoupil asi kopy pstruhů, které vypustil do Mohelského potoka pod svým hradem. Měl však problémy s přívodem většího množství vody do potoka pomocí trubek, neboť jimi voda netekla tam, kam měla a stálo jej to mnoho námahy, než se mu podařilo tento problém vyřešit.⁹⁴ Špatně tekoucí potrubí však nebylo ničím ve srovnání s tím, co již brzy na Kryštofa z Týna čekalo.

Kryštof toužil po návratu do vlasti usadit se a pravděpodobně již na sobě mohl pociťovat známky únavy a stáří, avšak s ohledem na své postavení v tehdejší společnosti mu nezbývalo než se nadále živit službou tomu, kdo o něj zrovna stál. Jak jsme však poznali, nebylo těch, kteří o něj stáli, malé množství, neboť Kryštofovy

⁹¹A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 111, v rukopise s. 37-38; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, 136-162.

⁹²F1 AMCh, kar. 393, inv. č. 524 (faxc.) A 2293/3(4).

⁹³A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 115, v rukopise s. 46.

⁹⁴A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 115, v rukopise s. 47.

schopnosti a zkušenosti z něj učinily věhlasného diplomata. Obratem v jeho životě byla bezpochyby koupě hrozňatovského panství, které mu dávalo slušné zámezí pro budoucí život.

4.4. Problémy s Jiřím Cedvicem

Na přelomu 15. a 16. století byl Cheb ohrožován zemským škůdcem Jiřím Cedvicem (respektive Jorgem Zedwitzem) na Libé. První zmínka o něm pochází z roku 1484, kdy se zúčastnil turnaje ve Stuttgartu, o rok později turnaje v Ansbachu, kde byl se svou manželkou Alžbětou a roku 1486 na turnaji v Bambergu.⁹⁵ Roku 1492 smrtelně zranil posla chebské městské rady, nesměl být však souzen ve městě, a tak byl předvolán k zemskému soudu v Praze, ke kterému se pravděpodobně nedostavil. Jiří škodil Chebu i svým sousedům jak jen mohl a r. 1496 se s velkými obtížemi městským strážím podařilo jej zajmout a poslat jej na Pražský hrad, kde se stal na čas vězněm v Bílé věži. Dlouho zde nepobyl a hned při cestě domů zavraždil poblíž Hůrky u Libé hazlovského rychtáře Mikuláše Roglera, čímž vzbudil nepřátelství u svého souseda Jana Maleříka z Hazlova a tak byla téhož roku nad loupeživým rytířem Jorgem vyhlášena zemská klatba.⁹⁶ Mezi Jiřího nepřátele patřil dokonce i jeho otec Linhart, neboť mu a jeho nemocné manželce syn „s pomocí zlodějů a vrahů“ odejmul hrad Libá, v důsledku čehož jej otec vydědil.⁹⁷ Jediný příbuzný, který stál na Jiřího straně, byl jeho bratr Jan.⁹⁸ Četné stížnosti, především ze strany Jana Maleříka a Konráda z Neuberku, došly r. 1507 ke králi Vladislavovi a Jiří měl být dle královského mandátu za své skutky ztrestán. Do Chebu byl proto povolán Jiřího strýc Oldřich Cedvic, aby o tom svého synovce poučil. Ten však strýcova varování příliš nedbal a vypálil předhradí hradu Seeberka, patřícího jednomu z žalobců, Konrádovi z Neuberku, a témže roce také ukradl dobytek z pastvin Jana Maleříka.⁹⁹

Dne 4. června roku 1508 byl rytíř Kryštof z Týna jmenován správcem Chebska a jedním ze zástupců šlechty a rytířstva na Chebsku, jejichž úkolem bylo vyřešit spory s Cedvicem. Spolu s ním do tohoto společenstva patřili Erhard ze Schirndingu na

⁹⁵ Vilém KNOLL – Jiří ÚLOVEC, *Historie hradu a zámku Liebenstein v Libé*, in: *Castellologica bohémica* 12, Praha 2010, s. 260.

⁹⁶ Karl SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 55, Prag 1917, s. 9.

⁹⁷ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 12.

⁹⁸ V. KNOLL – J. ÚLOVEC, *Historie hradu Liebenstein*, s. 262.

⁹⁹ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 13.

Mýtině, bratři Mikuláš a Jan Jurové na Ottengrünü, Jan z Wirsperga na Dvorečku, Štěpán z Wirsperga na Starém Rybníce a Sebastián a Jan Gumeraurové na Vildštejně.¹⁰⁰ V souvislosti s případem Jiřího Cedvice vysvítá z dochované korespondence mezi městskou radou v Chebu a rytířem Kryštofem jeho zásadní role během těchto jednání a jeho vysoké postavení. Dne 13. srpna 1508 oznámil Kryštof z Týna městské radě v Chebu, že Jiří odmítá učinit nápravu svých zlořádů a chová se, jako kdyby nad sebou neměl žádnou vrchnost.¹⁰¹ Poté však byl přeci jen 21. září uzavřen mír alespoň mezi Jiřím a Konrádem z Neuberka, avšak neměl dlouhého trvání, neboť Jiří celkem záhy rozstřílel okna na Neuberkově hradě Seeberku a vyplenil okolní vesnice.¹⁰² Král Vladislav nařídil 23. září svým dopisem z Budína, aby město Cheb poskytlo poškozeným Maleříkovi a Neuberkovi veškerou možnou podporu. Jiří se měl v srpnu opět odebrat do Prahy k soudu, což si však nevzal k srdci a dále zůstal v kraji, věnující se loupení a vraždění.¹⁰³

Téhož roku byl 25. listopadu Kryštof z Týna byl pozván dopisem Ludvíka z Eibu, zastupujícího falckého kurfiřta Ludvíkem do Chebu, aby se zde účastnil jednání, majícího za úkol řešit v té době problematické vztahy mezi Falcí a českým královstvím. Když se Kryštof spolu se svým strýcem Vítem z Týna přiblížili k řece Odřavě, tekoucí nedaleko Hrozňatova, náhle byli přepadeni a zajati osmi jezdci. Z těchto jezdců identifikoval Kryštof pouze dva, Enderleina z Bachu a Filipa Schotta, kteří byli spojenci Jiřího. Oba byli nejprve odvedeni do vesnice Thiersheim, kde byl strýc propuštěn pod podmínkou, že se záhy dostaví na hrad v Libé. Kryštof však musel s jezdci pokračovat dál. Poté se ocitl v hornofalckém městečku Markschorgast, kde byl přes den zavřený v jakési komoře a během následující noci převezen na sídlo Ernsta z Redwitzen v Kurstu (Küps?) nedaleko Kronachu.¹⁰⁴

Na tomto hradě byl uvězněn v okovech a sám svým únoscům nabídl 600 zlatých, pokud jej propustí. Únosci se však s touto částkou nespokojili a požadovali za propuštění 3000 zlatých. Zajatý rytíř se ve svých modlitbách obracel na „všemocného Boha, jeho požehnanou matku pannu Marii, na svatého Linhartu a všechny milé svaté“, prosíce je za své vysvobození s příslibem, že za ně poté v Hrozňatově nechá sloužit

¹⁰⁰IBID; s. 49., č. 71.

¹⁰¹IBID; s. 49., č. 74.

¹⁰²K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 13-14.

¹⁰³K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 14.

¹⁰⁴A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 115-116, v rukopise s. 47-48; SIEGL, *Die Fehde*, s. 15.

mše.¹⁰⁵ Jedné noci, mezi desátou a jedenáctou hodinou byly jeho okovy pryč a dveře cely byly otevřeny. Před sebou spatřil svůj meč a svého hlídače. Rytíř Kryštof meč rychle uchopil, bojoval s hlídačem a uštědřil mu devět ran, které se hlídači pravděpodobně staly smrtelnými. Ještě před smrtí však hlídač stihl svým křikem probudit všechny, kteří se v oné budově zrovna nacházeli. Aby se Kryštof zachránil, vyskočil oknem ven do příkopu, čímž se osvobodil. Oděný jen v krátké košili a s pletenou čapkou na hlavě utíkal přes pět hodin přes zmrzlou zemi a mnohé vodní plochy, aniž by věděl, kam vlastně běží. Asi ve čtyři hodiny ráno se ocitnul v Kronachu, který tehdy patřil bamberskému biskupovi Jiřímu.¹⁰⁶

O přítomnosti Kryštofa z Týna v Kronachu se záhy dozvěděl braniborský markrabě Fridrich, který mu napsal a nabídl mu, že jej nechá odvést na svou pevnost Plassenburg v Kulmbachu, avšak dříve než se tak mohlo stát, Kryštof se dostal do rukou bamberskému hejtmanovi a stal se jeho vězněm. Byl odvezen do města Steinach, kde na něj již čekal markrabě Fridrich se zástupem svých vojáků, aby jej osvobodili. Proti Bamberským však mnoho nezmohli a podařilo se jim pouze to, že byl Kryštof z Týna předveden před samotného bamberského biskupa. Ten se k němu zachoval přátelsky, neboť se již z dřívějších dob znali, a podaroval Kryštofa z Týna novým oblečením a hřebcem. 26. prosince 1508 byl přiveden ke kulmbašským hranicím, kde na něj již čekali markraběcí jezdcí a 200 pěšáků, s jejichž doprovodem dorazil do Kulmbachu na Plassenburg.¹⁰⁷ Zde mu markrabě daroval 50 zlatých, aby za ně pro sebe či pro svou manželku nechal zhotovit náhrdelník, a kdokoliv by tento náhrdelník poté nosil, měl si přitom vzpomenout na jeho markraběcí přízeň. Tato zpráva je jedním ze dvou dokladů existence Kryštofy manželky v jeho autobiografii, o které se od něj jinak dozvídáme pouze to, že pocházela z rodiny Trautenbergů. Jiří Jánský v poznámce své knihy o českofalckém uvádí, že Kryštofova manželka se jmenovala Markéta a byla dcerou Jiřího Trautenbergů.¹⁰⁸ Za markraběcího doprovodu se rytíř odebral do Wunsiedlu a odtud pokračoval do Chebu.¹⁰⁹ Za Kryštofovy anabáze se vztahy mezi českým královstvím a Falcí vyostřily a bylo třeba je nadále řešit, o čemž pojednávám v následující kapitole.

¹⁰⁵ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 116, v rukopise s. 48-49. Svatý Linhart je patronem vězňů.

¹⁰⁶ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 116-117, v rukopise s. 49-51.

¹⁰⁷ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 117, v rukopise str. 51-52.

¹⁰⁸ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 338, č. 19.

¹⁰⁹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 117, v rukopise str. 53-54.

Již od počátku nového roku 1509 se opět kupí stížnosti na Jiřího a 22. února oznámili Chebští hejtmanovi svých žoldáků Ondřejovi z Hazlova, toho času v Praze, že byl Jiří se svými lupiči spatřen ve vsi Skalka u Hazlova, kde jednoho z místních obyvatel zabili a ostatní okradli.¹¹⁰ Král Vladislav pověřil chebského správce (Kryštofa z Týna?), aby konečně ztrestal a uvěznil Cedvice, ignorujícího všechna dřívější královská napomenutí a zároveň opět přislíbil Chebským a jejich správci veškerou možnou podporu.¹¹¹ V dubnu si seeberský hejtman Jiří z Polnreutu stěžoval, že Cedvic zakázal jeho lidem pomoci vesničanům z vypálené Skalky a také bránil tomu, aby tudy projížděly jakékoliv povozy. V téže době si člen řádu německých rytířů Jiří ze Sparnecku postěžoval, že mu Jiří a Jan Cedvicové poblíž Libé zatarasili cestu a obrali jej o koně i o zbroj.¹¹² Tehdy již definitivně přetekl pohár trpělivosti a bylo zapotřebí s tímto škůdcem skoncovat a proto se 20. května jednalo v Praze o obležení Cedvicova hradu Libá a byla řešena otázka, zda mají být Chebským poslány pomocné oddíly Jindřicha z Plavna a pánů ze Švamberka, Šliků a Vřesoviců. Kromě Jiřího Cedvice měl být rovněž ztrestán jeho kumpán Enderlein z Bachu.¹¹³

Zatímco ještě 27. května žádal Kryštof z Týna Cheb o pomoc proti Enderleinovi z Bachu, neboť ten vraždil jeho poddané a vypaloval jejich domovy, v Chebu se již konaly přípravy na obléhání Libé a byl zde prováděn nábor žoldnéřů. Zvěsti o tomto náboru se donesly i na Libou a Jiří s Enderleinem se začali chystat na obranu své loupežnické peleše.¹¹⁴

Oblehatelé se utábořili před Libou 4. června a hned následujícího dne dorazily ke Šlikům a králi Vladislavovi listy, v nichž oblehatelé žádali o poskytnutí posily. Obležení hradu však trvalo pouze několik dní a těchto posil již nebylo zapotřebí.¹¹⁵ Veliteli vojska, složeného z okolní šlechty a chebské hotovosti, byli již dříve zmíněný seeberský hejtman Jiří z Polnreutu a hejtman chebských žoldnéřů Kunc Kraghan (Krahmer?). Obránci hradu stříleli na oblehatele již od prvního dne z oken a poté se u oblehatelů objevili vyjednávači Jiří z Reitzensteinu a Jiří Pfreymbder. Tito dva byli tázáni, kteří ze šlechticů se nacházejí na hradě, neboť měl každý z nich odevzdat králi svůj život a majetek. Na to odpověděli, že sami nejsou šlechtici, neznají jména všech

¹¹⁰ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 15-16.

¹¹¹ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 16.

¹¹² IBID.

¹¹³ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 17.

¹¹⁴ IBID; s. 54, č. 107.

¹¹⁵ IBID.

šlechticů na hradě a že všichni raději zemřou, než aby byli zajati a vydáni do Chebu, čímž jednání skončila.¹¹⁶

V souvislosti s obléháním nejsou žádné zprávy o obléhacích zbraních, ani žádných mrtvých nebo zraněných. Karl Siegl na základě toho usoudil, že zde spíše než o skutečné dobytí hradu šlo o kapitulaci způsobenou početní převahou oblehatelů. To by absenci takovýchto zpráv mohlo vysvětlovat, avšak nemůžeme tuto tezi nekriticky převzít jako daný fakt. Jiřímu Cedvicovi a Enderleinovi z Bachu se jako jediným podařilo z hradu uprchnout tak, že vyskočili z hradu do rybníka pod ním a uplavali pryč. Tento slavný útěk je vyobrazen v Chebské kronice, přičemž je na hrad stříleno z děla a jeho střecha je v plamenech.¹¹⁷ Nejspíše se však jedná o malířův pokus učinit tuto situaci dramatičtější. Zajetí šlechtici a jejich pomocníci byli následně odvedeni do Chebu, kde byli zpočátku uvězněni v hospodách patřících Mikuláši Reichnauerovi a Albrechtu Grünerovi a posléze na radnici. Hrad Libá získali Chebští od krále do zástavy.¹¹⁸ Část uvězněných však byla záhy propuštěna, o což se zasadili někteří z konšelů bez vědomí obce. Král Vladislav nařídil, aby významnější z vězňů byli posláni do Prahy a ostatní měli Chebští dle tohoto nařízení popravit, což však neučinili, protože to odporovalo jejich právům.¹¹⁹

Účast Kryštofa z Týna při obléhání není nijak písemně doložena a ani není pravděpodobná, neboť z 8. června 1509 pochází list, v kterém píše Chebským, že se k němu doneslo, že mezi zajatými z Libé byli Filip Schott, Enderleinův služebník Job, Henzel Zengraff a Flutner, kteří škodili i jemu, a žádá je, aby nebyli za žádných okolností propuštěni, o čemž chce napsat i falckraběti Fridrichovi. Dále prosí, aby se Chebští chovali vůči jeho strýci Vítovi z Týna „přátelsky“, neboť ten se zrovna nalézal v chebském vězení, do kterého se dostal z žaláře na Libé.¹²⁰

Mnozí požadovali propuštění uvězněných, a to dokonce i přední velmoži Svaté říše římské a císař Maxmilián. Byla mezi nimi i rýnská falckrabata Ludvík a Fridrich, kterým přišel od Chebských list, v němž je informují o záležitosti Kryštofa z Týna a

¹¹⁶ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, Prag 1884, s. 354-356; SIEGL, *Die Fehde*, s. 18.

¹¹⁷ Reprodukce tohoto vyobrazení se nachází například v přílohách knih František KUBŮ, *Chebský městský stát*, České Budějovice 2006; Jiří ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, Cheb 1998.

¹¹⁸ SIEGL, *Die Fehde*, s. 19-22.

¹¹⁹ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 357-359; F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští od roku 1378 do roku 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, Praha 1941, s. 265.

¹²⁰ SIEGL, *Die Fehde*, s. 57, č. 123.

jeho strýce, neboť tato falckrabata se zastávala Kryštofových nyní uvězněných únosců.¹²¹ Král Vladislav rozkázal bratrům Šebestiánovi a Albrechtovi Šlikům, aby dorazili do Chebu a přivezli uvězněné k soudu na Pražský hrad, a také, aby bylo Chebským zapláceno za odchycení těchto lupičů. Šebestián Šlik měl uvězněné převzít u vsi Hartoušova na hranicích Chebska. V listě ze dne 10. srpna oznamují Chebští Kryštofovi z Týna, že předcházejícího dne byli uvěznění odvedeni k Hartoušovu a poté byli znovu odvedeni zpátky do Chebu, neboť Šlik zde na ně nečekal. Chebští proto prosili Kryštofa o přímluvu u krále, aby již konečně v této věci jednal a ušetřil městu další nepříjemnosti.¹²² Počátkem září 1509 je opět připomínáno Kryštofovo přepadení, neboť král se momentálně zaobíral případem Filipa Schotta a ptal se Chebských na jeho zločiny. Z listu Chebským od bavorského vévody Ludvíka vyplývá, že Enderlein z Bachu a jeho kumpáni se ocitli v jeho žalářích, kam jim dopomohl Kryštof z Týna, neboť tito byli i jeho nepřáteli a již oznámil králi Vladislavi, že je nenechá vyjít z vězení ozbrojené.¹²³ Dne 10. října pověřil král Vladislav Chebské tým, aby vraníka a jiné jmění, které Enderlein z Bachu odcizil Kryštofovi z Týna, vrátili poškozenému, neboť se toto vše našlo v libském hradě. Již o pět dní později se král dočkal odpovědi, v níž byl zpraven o tom, že Chebští jsou již připraveni vrátit rytíři z Týna jeho koně, pokud jim ovšem nahradí výdaje za jeho stravu.¹²⁴ Tato zpráva je poslední, která se týká Kryštofa z Týna v souvislosti s boji proti Jiřímu Cedvicovi a Enderleinovi z Bachu. Osud Jiřího Cedvice, který se po mnohých peripetiích usmířil s Chebskými a mohl se poté vrátit na svůj hrad, byl nakonec zpečetěn rukou vraha někdy po roce 1520.¹²⁵ Enderlein z Bachu mizí z psané historie v srpnu 1519, kdy slíbil, že již nikdy více nebude rušitelem míru.¹²⁶

Jiří Cedvic byl skutečnou noční můrou chebských měšťanů a okolní šlechty a boje s ním můžeme řadit po bok jiných takovýchto střetnutí mezi šlechtou a městy jagellonského věku v českých zemích. Můžeme je tak řadit po bok Jiřího Kopidlanského a dalších dobových opovědníků, jejichž boje s městy a okolní šlechtou nakonec vedly k uzavření tzv. svatováclavské smlouvy.¹²⁷ Dobyť hradu Libá zároveň

¹²¹ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 24; s. 60, č. 154.

¹²² K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 25-26; s. 65, č. 185.; V. KNOLL – J. ÚLOVEC, *Historie hradu Liebenstein*, s. 261. Značná část těchto uvězněných byla propuštěna 3. ledna 1510.

¹²³ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 68, č. 209.

¹²⁴ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 68, č. 212; 69, č. 215.

¹²⁵ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 40.

¹²⁶ K. SIEGL, *Die Fehde*, str. 31

¹²⁷ Jindřich FRANCEK, *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva: Urození versus neurození*, Praha 2006.

představovalo pomyslnou tečku za více než staletým bojem města Cheb s okolní šlechtou.¹²⁸ Role Kryštofa z Týna v jednáních s Cedvicem se obrátila proti němu samotnému a málem jej stála život či celé jmění. Zasluhou svého téměř zázračného vysvobození si však získal obdiv všech, se kterými poté přišel do styku.

4.5. Obnovení lenního svazku šestnácti hradů a měst v Horní Falci

Vraťme se nyní k jednáním, kvůli kterým se rytíř z Týna vypravil do Chebu, kam již díky zákeřnému přepadení nedorazil. Rýnský falckrabě Ludvík měl snahu o urovnání problematických vztahů s českým královstvím, které byly dány někdejšími lenními svazkem hornofalckých měst a hradů k české koruně. Tato léna patřila za časů Karla IV. k českému království, avšak Karel je pak r. 1373 zastavil Wittelsbachům, aby měl dostatečné množství financí na koupi Braniborska¹²⁹. Po mnohých bojích o tato léna v průběhu 15. století se Jiřímu z Poděbrad podařilo alespoň formálně obnovit svrchovanost českého království nad řadou z těchto míst. Roku 1479 udělil král Matyáš Korvín tato léna rýnskému falckraběti Otovi mladšímu a bavorským vévodům, aniž by na to měl právo. Falckrabě Ota mladší se stal o tři roky později leníkem Vladislava Jagellonského, avšak v důsledku landshutské války o dědictví bavorské tyto hrady a města opět změnily majitele.¹³⁰

Kryštof z Týna se těchto jednání účastnil coby diplomat na falcké straně již r. 1504. Jednání probíhala na svatohavelském sněmu na přelomu září a října 1504 a falckou delegaci tvořili hrabě Haug z Montfortu, Jetřich z Gutštejna, Matyáš Libák a Kryštof z Týna. Diplomaté požadovali vojenskou pomoc pro obhájení nároků mladých falckrabat Otu Jindřicha a Filipa, kteří byli syny kurfiřta Ruprechta, zatímco česká strana požadovala obnovení lenních svazků falckých měst a hradů, přičemž bylo ustanoveno, že jednání budou pokračovat v Plzni. O tomto jednání rovněž víme, že Kryštof z Týna zde vedl jakýsi rozhovor s Vilémem z Pernštejna, přičemž Pernštejn vyjádřil svou náklonnost vůči mladým kurfiřtům.¹³¹ Plzeňská jednání na počátku ledna 1505 však neměla očekávaný výsledek a obě strany se zde akorát pohádaly a kancléř

¹²⁸ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) III*. Města, Praha 1998, s. 332; F. KUBŮ, *Chebý městský stát*, s. 116

¹²⁹ František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378)*. Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika II. (1364-1378), Praha 1993, s. 151.

¹³⁰ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení lenního svazku*, s. 133.

¹³¹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, 162-163.

Kolovrat se Kryštofovi dokonce omlouval za své ostré řeči. Dne 4. ledna tohoto roku bylo ustanoveno, že listiny králů Jiřího a Matyáše, které se týkají vztahu falckých lén k českým zemím, budou muset být ještě posouzeny králem Vladislavem.¹³² Některá česká léna byla fakticky v moci norimberských vojsk,¹³³ část přešla díky rozhodnutí císaře Maxmiliána na nezletilá falckrabata Otu Jindřicha a Filipa, kteří byli syny Ruprechta Falckého, a jiná léna získala Rýnská Falc, pročež pokračování těchto jednání uvázlo na mrtvém bodu.¹³⁴

Česká koruna toužila po obnově lenního svazku přinejmenším pro oblast Horní Falce v okolí jejího dřívějšího centra Sulzbachu. Česká strana se dožadovala svého dědičného práva na tyto hrady a města, zatímco falckrabí Fridrich II., bratr falckraběte Ludvíka a poručník Oty Jindřicha a Filipa, se snažil hájit zájmy svých synovců, neboť tato území měla být dle jeho tvrzení již více než 150 let trvající držbě dědičným majetkem bavorských vévodů.¹³⁵ Dlouhotrvající jednání, dle tvrzení Kryštofa z Týna trvající již osmnáct let,¹³⁶ se odehrávala povětšinou v Chebu a bez valných výsledků,¹³⁷ K urychlení řešení přispěla delší králova přítomnost v Praze roku 1509 za účelem korunovace jeho tehdy tříletého syna Ludvíka,¹³⁸ Na podzim téhož roku dorazil do Prahy Kryštof z Týna jakožto vyslanec falcké strany. V souvislosti s těmito jednáními poznamenává, že byl díky těmto záležitostem asi již dvacetkrát v Praze a dvakrát dokonce až v Budíně.¹³⁹ Do Prahy dorazil na svatého Václava (28. září) a o měsíc později (28. října) za ním falckrabě poslal ještě svého hofmistra Jana z Morheimu, rytíře Turingera, své synovce Otu Jindřicha a Filipa a Jana Nothafta z Weissensteinu. Všichni tito zde jednali s králem a českými po dobu šesti týdnů a rovněž se zúčastnili zemského sněmu, který se konal od 19. listopadu.¹⁴⁰

Když se již tato jednání chýlila ke konci, poslal Kryštof z Týna dopis do Ambergu, ze kterého dne 5. prosince dorazil do Prahy rýnský falckrabě Ludvík osobně

¹³² J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, 169-171.

¹³³ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, 180.

¹³⁴ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení lenního svazku*, s. 133.

¹³⁵ IBID.

¹³⁶ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 118-119, v rukopise s. 55-56

¹³⁷ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, Praha 1998, s. 1180.

¹³⁸ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I. Hospodářská základna a královská moc*, s. 293.

¹³⁹ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 119, v rukopise 56.

¹⁴⁰ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 119, v rukopise 57.

v doprovodu 200 jezdců.¹⁴¹ Král Vladislav mu jel spolu s biskupy a českými i uherskými pány naproti na Bílou Horu. Poté se král a falckrabě pozdravili na koních a jeli spolu směrem k Pražskému hradu, přičemž král měl falckraběte při svém levém boku. Král se následně odebral do Hradu, zatímco falckrabě projel Bruskou bránou na Malou Stranu a odtud jej doprovodili čeští a uherští páni přes řeku, aby se ubytoval na Staroměstském náměstí v domech u Svatka a u doktora Víta v místě dnešního paláce Kinských.¹⁴² Tyto domy byly v přízemí propojeny a najal je nejvyšší kancléř Albrecht z Kolovrat v očekávání, že v rámci králova pobytu v Praze bude třeba někam ubytovat jeho vzácné hosty.¹⁴³

Ceremoniální průběh této státní návštěvy byl korunován o pět dní později, tedy 10. prosince, kdy byl falckrabě Ludvík slavnostně přijat králem na Hradě. Zde se nejprve konala zpívaná mše o svatém Duchu.¹⁴⁴ Poté se odebrali do královského paláce. Král zde seděl v královském rouchu s korunou a falckrabě Ludvík mu odevzdal jménem svým a svého bratra Fridricha města a hrady Tanesberg, Hohenfels, Stierberg, Petzenstein, Turndorf, Holenperg, Stralenfels, Aurbach, Eschenbach, Rothenburg, Bernau, Hainberg, Holenstein, Freistadt a Wolfstein¹⁴⁵ a posléze je falckrabě přijal od krále zpátky jako léno.¹⁴⁶ Po tomto aktu pasoval král na rytíře samotného falckraběte Ludvíka, hraběte Ludvíka Hanavského, hraběte Filipa Nasavského, Kryštofa z Týna a čtrnáct dalších členů falckraběcího doprovodu.¹⁴⁷ Mladý král Ludvík Jagellonský při tomto pasování seděl při králově pravici na „stolici“ a pod nohama měl, stejně jako jeho otec, brokátovou podušku. Po králově levici seděla mladá královna Anna Jagellonská.¹⁴⁸

Poté se všichni odebrali k hostině do zasedacího sálu zemského sněmu. Král s falckrabím spolu seděli u jednoho zvlášť vyhrazeného stolu, dle tvrzení Starých letopisů českých zde byl ve společnosti blíže nespécifikovaného biskupa pán

¹⁴¹ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 119, v rukopise 57-58, F. Palacký (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270.

¹⁴² F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270.; M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 134; Wácslaw Władiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy X.*, Praha 1894, s. 292; J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 119, v rukopise 58;

¹⁴³ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 134

¹⁴⁴ F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270; M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 134.

¹⁴⁵ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 133.

¹⁴⁶ F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270, M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 134.

¹⁴⁷ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 119-120, str. 59, F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270.

¹⁴⁸ IBID.

z Rožmberka.¹⁴⁹ Dále se zde podle Kryštofa z Týna nacházelo pět dalších stolů, kde seděli čeští a uherští páni společně s falckraběcím doprovodem, přičemž ten si páni rozdělili mezi sebe. Hostů, kteří doprovázeli falckraběte, bylo dle Kryštofova svědectví osmnáct.¹⁵⁰ Samotný Kryštof z Týna seděl u stolu ve společnosti slezského vévody (?), Filipa Nasavského, nejvyššího hofmistra Viléma z Pernštejna na Helfštejně a pána Adama Turingera.¹⁵¹ Kryštofa z Týna i autora Starých letopisů zaujal nejvíce příborník, na kterém bylo vystaveno stříbrné nádobí. Jídlo bylo prý servírováno s královskými poctami, avšak užití zmíněného nádobí příliš jisté není, neboť se mohlo jednat o pouhou dekoraci. Ludvík a mladou královnou Annou jedli odděleně ve svém pokoji u vrat, kde jim dělaly společnost některé české paní.¹⁵²

Slavnost pokračovala taneční zábavou v královském paláci. První tanec patřil falckraběti Ludvíkovi, jenž prý tančil s královnou.¹⁵³ Anně Jagellonské bylo tehdy teprve šest let, pročež je tanec mezi dospělým mužem a šestiletým dítětem poněkud bizarní představou. Autora Starých letopisů rovněž zaujala scéna, při níž čeští páni, konkrétně zemský hejtman Petr z Rožmberka, nejvyšší český purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu, nejvyšší komorník Ladislav ze Šternberka, nejvyšší sudí Petr Holický ze Šternberka a kolem třiceti dalších lidí roznášeli pití, přičemž před nimi šel Vilém z Pernštejna, který měl za úkol rozhánět lidi, aby se rozestoupili.¹⁵⁴ Více již o průběhu této hostiny není známo.

Hned následujícího dne došlo mezi králem a falckrabětem s užší radou, jejíž součástí byl i rytíř Kryštof, k tajným jednáním, jež dle jeho tvrzení trvala čtyři hodiny. Kryštof však poznamenává, že se o této záležitosti s ohledem na její povahu nechce více vyjadřovat.¹⁵⁵ Dne 13. prosince se zavázal Ludvík králi Vladislavovi k vojenské pomoci proti komukoliv, kdo by jej chtěl jakožto českého krále, kurfiřta a říšského arcibiskupa

¹⁴⁹ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 120, str. 59, F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270.

¹⁵⁰ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, str. 120, s. 60; F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270.

¹⁵¹ IBID.

¹⁵² F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 270-271.

¹⁵³ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 120, v rukopise s. 60.

¹⁵⁴ F. PALACKÝ (ed.), *Starí letopisové čeští*, s. 271.

¹⁵⁵ J. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 120, s. 61-62.

napadnout a hned následujícího dne svou přísahu rozšířil na jakoukoliv pomoc při ochraně českého království a jeho poddaných.¹⁵⁶

Popis těchto festivit v rámci návštěvy falckrabě v popisu Starých letopisů českých a Kryštofa z Týna příliš nekorresponduje se zažitou představou dvora Vladislava Jagellonského jakožto dvora chudého. Josef Macek se snažil v prvním svazku Jagellonského věku v českých zemích dokázat, že dvůr krále Vladislava nebyl ve srovnání s jinými královskými dvory tehdejší Evropy natolik bohatý a reprezentativní.¹⁵⁷ Obě zachovaná svědectví však podávají důkaz o tom, že míra bohatství a reprezentace byla na velmi vysoké úrovni a rovněž díky nim víme, že těmto jednáním byl přikládán velký význam. Kryštof z Týna byl posléze dokonce r. 1510 jmenován jedním z místodržitelů Horní Falce, avšak vzhledem k problémům, které na tomto území způsobovaly loupeživé vpády Gutštejnů, se této funkce celkem záhy vzdal.¹⁵⁸ Pražská jednání neukončila spory o původně česká léna v Horní Falci definitivně a hned v lednu roku 1511 se král Vladislav obrátil na falckraběte Fridricha s požadavkem o navrácení Sulzbachu k české koruně. Tento požadavek byl následně několikrát opakován českými stavy, aniž by bylo čehokoliv dosaženo a nároků na Sulzbach se poté dožadovali i Habsburkové po svém nástupu na český trůn.¹⁵⁹

Kryštof z Týna se zúčastnil pravděpodobně nejokázalejší festivity ve svém životě, dostalo se mu pocty být pasován na rytíře samotným králem a současně se jednalo o jeho poslední výstup ve velké politice. Tehdy se již definitivně rozhodnul, že s politikou skoncuje a bude se ve zbytku svých dní věnovat hospodaření na svém panství. O událostech v zimě r. 1509 v Praze nás informuje o něco více než anonymní „starý letopisec“ a rozhodně není nezajímavé, že oba zaujalo na královské hostině totéž. Kryštofova výpověď je však značně subjektivnější, neboť tyto události pro něj měly osobní význam.

4.6. Závěrečná léta života Kryštofa z Týna

O závěru života rytíře Kryštofa z Týna na Hrožňatově už toho bohužel mnoho nevíme, jelikož v rukopise jeho životopisu zabírají necelých deset stran. Již se pravděpodobně cítil být unaven celoživotním cestováním, vysokou politikou a

¹⁵⁶ F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, s. 1180.

¹⁵⁷ J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích I.*, s. 235.

¹⁵⁸ J. JÁNSKÝ, *Kryštof Tejnár z Kinšperka*, s. 47-48.

¹⁵⁹ M. BLÁHOVÁ, *Obnovení*, s. 134, poznámka č. 35.

válčením, pročež se již zdržoval pouze na svém panství či v jeho blízkosti a věnoval se hospodaření. Dne 22. října 1510 koupil Kryštof z Týna od valdsaského rybníka Jana z Krásné Lípy za 20 rýnských zlatých „místo zvané Wasser, kde se chovají ryby na řece Odřavě u hráze, ke které odtéká voda z Červeného rybníka“ v blízkosti dnes již zaniklé obce Slapany a v téže době obdržel díky svému úřadu jeden kár žitných polí. Dále poznamenává, že ono místo zvané Wasser, rybník na Mohelském potoce¹⁶⁰ a dvůr v Querenbachu, který byl původně lénem valdasaského kláštera a jeho dědicové by jej měli odevzdat klášteru a od téhož kláštera si jej nechat udělit zpátky v léno, jako tak učinil on.¹⁶¹ Dále vzpomíná, jak si v témže roce nechal kdesi za mlýnem vyrobit dvě skříně a v následujícím roce pak novou, čtverhrannou, jejíž tvůrce Jorga a Passnera v textu chválí. Kromě toho si pořídil ještě jednu malou skřínku.¹⁶²

Především však doporučuje svým dědicům, aby splnili jeho slib, který dal ve svém žaláři, totiž aby byly v Hrozňatově pravidelně slouženy mše jako poděkování za rytířovu záchranu.¹⁶³ Poté vypočítá svůj majetek: vlastní celkem 21 karů, tedy 10 karů ovesných polí, 10 karů žitných polí a jeden kar luk, který koupil za 336 zlatých od Jana Maleříka z Hazlova. Objemovou jednotku zvanou kar, která byla pro Chebsko typická, užívá Kryštof často i ve svém urbáři.¹⁶⁴ Dle Kryštofova doporučení měli jeho dědicové dávat obilí (či výnosy z něj?) na mši svatou, zatímco kuřata, sýry, vajíčka a své služebníky si měli ponechat na hradě.¹⁶⁵ Roku 1514 nechal Kryštof z Týna postavit malý domek pro kněze blízko poplužního dvora, aby tento kněz sloužil zmíněné mše. Následně Kryštof z Týna přikázal, aby byl v domku vyhlouben sklep. Sídlo bylo definitivně dokončeno o dva roky později.¹⁶⁶ Mezitím však přišla velká povodeň, která přišla na svatou Markétu (13. července) r. 1515 a s sebou odnesla několik domů. Přímo v Hrozňatově si vzala tři domky, které pak Kryštof nechal znovu postavit, neboť mu a jeho lidem tyto záplavy způsobily mnohé škody.¹⁶⁷ Někdy krátce poté si místní mlynář vystavěl „přešpatnou“ novostavbu mlýna, jehož náhon vedl skrze obecní pozemky a obec Hrozňatov. V důsledku toho mlynář slíbil, že ten náhon a ryby v něm budou

¹⁶⁰ Mohelský potok se ve Starém Hrozňatově vlévá do řeky Odřavy.

¹⁶¹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 120, v rukopise s. 61-62; Přepis urbáře z r. 1937, s. 28-29.

¹⁶² A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 62.

¹⁶³ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 62-63.

¹⁶⁴ Chebský kar žitný = 292,062 l, chebský kar ovesný 309,356 l, viz Gustav HOFFMAN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň-Sušice 1984, s. 14.

¹⁶⁵ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 62-63.

¹⁶⁶ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 63.

¹⁶⁷ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 64.

navždy patřit k panství Hrozňatov a nikoliv jemu ani jeho dědicům. Aby se na to nikdy nezapomnělo, udělil Kryštof z Týna Hrozňatovu listinu opatřenou pečeti a navíc o tomto zanechal záznam v samém závěru svého textu. K tomu ještě připojuje své přání, aby byl most přes potok v obci udržován a opravován¹⁶⁸. O mlynářovi píše více ve svém urbáři, o čemž je pojednáno v jiné kapitole. Na svatého Jiří (23. dubna) nechal rytíř Kryštof nově vystavět velkou komnatu hrozňatovského hradu z nových cihel, zatímco v křídle hradu nad kuchyní ponechal staré cihelné zdivo. Podlahy v komnatě nad velkou komnatou a v komnatě ještě o patro výše „až u komínu“ nahradil novými.¹⁶⁹

Dále vzpomíná, že před mnoha lety, ještě v době než koupil hrad Hrozňatov, docházelo v Chebu a okolí ke sporům mezi měšťany a šlechtou, jelikož žádný z chebských měšťanů nesměl prodat šlechtici žádný statek, vesnici, důl, louku ani pole. A kdyby přeci jen měšťan šlechtici něco prodal, například vesnici v ceně 200 zlatých, šlechtic mu mohl dát jen 100 zlatých. To způsobilo Kryštofovi z Týna nemalé problémy, neboť mu v důsledku tohoto v kraji žádný z měšťanů nechtěl nic prodat, aby na této prodeji neprodělal. Po deseti letech strávených na Chebsku mu toto nařízení už poměrně vadilo a nebyl rozhodně jediný.¹⁷⁰

V úterý před svatým Jiřím (22. dubna) roku 1516, během jakéhosi třítydenního příměří mezi šlechtou a měšťany se tedy Kryštof z Týna, Konrád z Neuberku a Štěpán z Wispergu jakožto zástupci šlechty na Chebsku vypravili do Chebu, aby zde jednali o tom, jak tento problém řešit. Zde se pak na radnici setkali s městskou radou a čtyřmi purkmistry (sic!). Z výsledků jednání byli všichni tři představitelé šlechty rozhořčeni. Kryštofa z Týna navíc obzvláště poškozovalo ustanovení městské rady, dle kterého měla šlechta na Chebsku prodat všechny své statky v „cizích zemích“. Rytíř Kryštof se pak městské rady a purkmistrů ptal, zda se toto nařízení vztahuje i na něj, neboť nepatří mezi původní chebskou šlechtu a na Chebsko se teprve nedávno přistěhoval. Městská rada byla vůči Kryštofovi nekompromisní, jelikož kdyby prý vlastnil dva, tři nebo čtyři statky v zahraničí, mohlo by to vést k mnohým hádkám a ke sporům. Kryštof z Týna poznamenává, že na toto měl naprosto odlišný názor.¹⁷¹ Jediným výsledkem jednání tak bylo potvrzení toho, že šlechta na Chebsku si může statky prodávat vzájemně. Poté se Kryštof, Konrád a Štěpán přátelsky rozloučili s městskou radou a purkmistry a vrátili se

¹⁶⁸ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 123, v rukopise s. 68-70.

¹⁶⁹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121, v rukopise s. 64.

¹⁷⁰ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 121-122, v rukopise s. 64-65.

¹⁷¹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 122-123, v rukopise s. 65-67.

domů. Rytíři Kryštofovi nezbývalo než se s tímto stavem smířit a jak sám tvrdil, měšťanům nic nezazlíval a měl pro ně pochopení. K podobnému střetu mezi šlechtou a městy došlo o dva roky později na zemském sněmu v Praze, což nám poměrně dobře ukazuje neefektivitu svatováclavské smlouvy.¹⁷²

Tohoto roku Kryštof začal psát svůj urbář, který zhruba v polovině přechází v autobiografii a o rok později je naposledy jmenován mezi falckými diplomaty v Praze. Můžeme předpokládat, že záhy poté již letitý rytíř zemřel. V závěrečné etapě svého života se již naplno věnoval hospodaření na svém panství a až do své smrti se stále ještě věnoval politickým jednáním, byť už ne tak aktivně a v takové míře, jako dříve. Hrozňatov poté drželi jeho synové Kryštof II. a Linhart, o kterých pojednávám v kapitole o Kryštofově rodině. Zaměříme se nyní alespoň stručně na Kryštofův urbář, kterým svou knížečku započal.

¹⁷² A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 123, v rukopise s. 67-68; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy X.*, s. 443-449.

5. Hrozňatovský urbář Kryštofa z Týna z r. 1516

Urbáře, tedy soupisy povinností poddaných vůči jejich vrchnosti, mají v českém prostředí svůj počátek již v polovině 13. století. Jejich vznik vyvolalo zavádění finanční renty, která začala být oproti naturálním dávkám preferovaná, avšak ani poté naturální dávky nevytizely. Kromě povinností poddaných odevzdávat dávky bývají v urbářích záznamy o zatížení poddanských gruntů robotou. Urbáře jsou velmi plastickým pramenem pro sociální a hospodářské dějiny a poznání života na venkově ve středověku.¹⁷³ Jak jsme již v úvodu nastínili, autobiografie rytíře Kryštofa z Týna nevznikla samostatně, nýbrž jako součást hrozňatovského urbáře či spíše dodatek k němu, kterým chtěl rytíř Kryštof před svými potomky ospravedlnit, kde, kdy a jakým způsobem nabyl svých majetků. Tomuto urbáři nebyla dosud nikdy věnována pozornost, neboť není evidován ani v odborné literatuře. Úkolem této kapitoly bude alespoň částečně rekonstruovat majetkovou základnu Kryštofa z Týna a podat přehled o dávkách, které mu z nich plynuly.

Pro urbář hrozňatovského panství je typické neustálé připomínání toho, že většina nařízení, která zde Kryštof z Týna zaznamenal, je stále stejná jako tomu bylo za časů dřívějšího hrozňatovského pána Albrechta Sacka a bratří Frankegrünerů, od kterých Kryštof panství získal, na základě čehož můžeme uvažovat o existenci nějakého staršího urbáře. Kryštof svůj urbář začíná odkazem na staré lesní právo, kterým se mají všichni na tomto panství řídit.¹⁷⁴ Můžeme se proto domnívat, že oním starým lesním právem by mohl být tzv. chebský lesní řád z r. 1379.¹⁷⁵ Velká část urbáře se totiž týká sběru a užívání lesního dříví. Dřevo zde nesměl nikdo kácet jen tak a už vůbec ne nechat jej poté v lese ležet. Pokud si však někdo vzal lesní dříví k sobě na svůj dvůr, nesměl jej pak prodat nebo odvézt na trh, jinak by byl stížen vysokou pokutou. Dále směli Kryštofovi poddaní používat otesané dříví ke stavbě domů, aby se nestali

¹⁷³ Květoslava HAUBERTOVÁ – Gustav HOFMANN – Ladislav LEŠICKÝ, *Soupis západočeských urbářů: 2. pol. 13. století - 1773*, Plzeň 1993, s. 8-11; František GRAUS, *Dějiny venkovského lidu v době předhusitské II.*, Praha 1957, s. 317-338; P. ČORNEJ – M. BÁRTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, s. 491-492; Jan AL SAHEB – Marek VAŘEKA, *Urbáře*, in: M. Myška – A. Zářický (ed.), *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2*, Ostrava 2010, s. 58-75.

¹⁷⁴ Přepis urbáře z r. 1937, s. 1-2.

¹⁷⁵ F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 95-98.

„chudými a bezmocnými“. V čase žní směli sbírat hrozňatovští poddaní dříví i na okrajových částech panství a na cestách, neboť po cestách se spadáním a hničícím dřívím se špatně jezdí.¹⁷⁶ Poddaní měli rovněž v hradním příkopu své včelíny, avšak bylo jim zakázáno cokoli v tomto příkopu sekát (trávu?).¹⁷⁷ Poddaní ze vsi Rothen mohli svobodně pást své ovce. Kryštof svým poddaným rovněž dovolil rybařit na Mohelském potoce až k Podhradu, který tehdy patřil Jiřímu Krahmerovi a dokonce směli pro sebe v blízkosti Mohelského potoka a řeky Odavy těžít rašelinu.¹⁷⁸ Chtěl-li Kryštof z Týna vyslat své hrozňatovské poddané na lov zvěře, měla jim být nejprve dána polévka ze zeleniny nebo z čehokoliv, co zrovna bude k dispozici a ochutnávka nové várky piva.¹⁷⁹

Poté následuje přehled dávek, které mají hrozňatovským pánům odevzdávat jednotlivé vesnice. Obyvatelé vesnic Všeboř a Topperlohe (?) odevzdávali sedm karů obilí a ¼ svého ovsa. Kromě toho s nimi Kryštof z Týna uzavřel dohodu, týkající se sběru dříví. Obyvatelé těchto vesnic směli sbírat pouze suché dřevo a chtěli-li si nějaké nařezat, potřebují k tomu zvláštní svolení svého pána. S lidmi ze Všeboře byla rovněž učiněna smlouva, že zalesní okolí Topperlohe a budou-li ročně odevzdávat do Hrozňatova dávky sýra, mléka a vykonávat zemědělské práce, mají právo na ochranu svých domovů a ovčínů.¹⁸⁰ V blízkosti Hrozňatova se nacházelo jakési tržiště, přes které místní poddaní nesměli vodit svůj dobytek a také mlýn na horské cestě, ve kterém místní nesměli mlít. U tohoto mlýna žili dřevorubci, kteří dříve odevzdávali dávky do Hrozňatova, avšak nyní již ne, protože byli dřívějšími vlastníky panství Frankengrünery pokutováni. Kryštof z Týna se však rozhodl, že bude mít se všemi, kteří by mu odevzdávali jakékoli dávky s určitým zpožděním „přátelskou trpělivost“, avšak nikdy nikomu odevzdání dávek nepromine. Dřevorubcům se nemělo nic prodávat a bylo jejich povinností odevzdávat dřevo na již zmíněném trhu. V souvislosti s tímto zápisem připomíná dvě dřevorubecké rodiny, Weissy a Laffery.¹⁸¹ Ze vsi Fork (?) měli místní do Hrozňatova odevzdávat zvěřinu, a to jak ze zvěře vysoké, tak nízké.¹⁸² Kryštofovi rovněž náležely pastviny za Bílým potokem v blízkosti hradu se všemi ovce, kravami a lovnou zvěří, které se zde pásly a nacházely na kopcích Eichberg a Rechberg blízko

¹⁷⁶ Přepis urbáře z r. 1937, s. 1-3.

¹⁷⁷ Přepis urbáře z r. 1937, s. 2.

¹⁷⁸ Přepis urbáře z r. 1937, s. 16-17.

¹⁷⁹ Přepis urbáře z r. 1937, s. 12-13.

¹⁸⁰ Přepis urbáře z r. 1937, s. 3-7.

¹⁸¹ Přepis urbáře z r. 1937, s. 7-10.

¹⁸² Přepis urbáře z r. 1937, s. 11.

obcí Kozly a Querenbach. Vedle jakýchsi mlýnských luk směli poddaní rovněž svobodně sbírat dřevo, ale polovina „mladého dřeva“ mělo být odevzdána na hrad a druhá polovina pak dřevorubcům z Kozlů, pravděpodobně za účelem opracování.¹⁸³ Obyvatelé vesnic Querenbach a Hatzenreut měli svolení k chovu koz, avšak nesměli tyto kozy pást v lese a jejich povinností bylo odevzdávat do Hrozňatova své ovce. Hatzenreutští navíc směli navštěvovat chebské lesy za účelem sběru dřeva, avšak nikoliv lovit zde zvěř.¹⁸⁴ Hrozňatovskému lesníkovi měl být odevzdán jeden kar obilí ročně, ale jinak neměl žádná zvláštní práva a nic nevlastnil.¹⁸⁵ U poplužního dvora měl Kryštof z Týna svůj dubový les, přičemž každý strom zde museli jeho poddaní oplotit. Sazenice pocházely z různých míst, například z porýnského Nordheimu, ze Salzburku, z Neumarku (ve Vogtlandsku?) a také z Čech. Kromě toho měl v hradním příkopu vysazeny tři hrušně, jejichž sazenice získal od „cizího vévody Oty“ a zasadil je zde ihned poté, co koupil Hrozňatov.¹⁸⁶

Desátky, které hrozňatovští poddaní odevzdávali svému pánovi, měly zahrnovat jeden kar bílého ječmene, pohanku z polí a „vše ze stodol dle své vlastní vůle“. Kromě toho však byli povinni odevzdávat každoročně komturovi komendy řádu německých rytířů v Chebu dva káry pšenice a dva káry ovsa. Toto ustanovení platilo však pouze pro vesnice, dvory odevzdávaly pouze poloviční množství těchto dávek. K závěru tohoto ustanovení Kryštof připojuje poznámku, že komturovi mají být tyto dávky odevzdávány proto, že mu kdysi některé z těchto vesnic a dvorů prodal.¹⁸⁷ Hrozňatovští poddaní rovněž museli provádět senoseč a poté ze sena vytvářet stohy, sbírat a sušit mladé letní výhony listnatých stromů a ukládat palivové dřevo na hradě.¹⁸⁸

Hrozňatovští poddaní odváděli ročně a vždy po Velikonocích 2 kopy „zemské měny“¹⁸⁹ do Chebu jako daň z dobytka. Dříve si prý poddaní usmysleli, že budou Chebu odevzdávat jen jednu kopy, což následně vedlo k tomu, že jim po dobu 7 let Chebští bránili ke vstupu do města. Hrozňatovský pán musel posílat jednou za dva roky

¹⁸³ Přepis urbáře z r. 1937, s. 10-11.

¹⁸⁴ Přepis urbáře z r. 1937, s. 13.

¹⁸⁵ Přepis urbáře z r. 1937, s. 14.

¹⁸⁶ Přepis urbáře z r. 1937, s. 29-30.

¹⁸⁷ Přepis urbáře z r. 1937, s. 18.

¹⁸⁸ Přepis urbáře z r. 1937, s. 20; Zdeněk SMETÁNKA, *Legenda o Ostojovi: archeologie obyčejného života*, Praha 2004, s. 108-109. Povinnost sběru a sušení letních výhonků listnatých stromů je známa již ze staršího středověku.

¹⁸⁹ Je otázkou, co Kryštof z Týna myslel zemskou měnou. S největší pravděpodobností pražské groše, ale nemůžeme vyloučit ani chebské haléře, ražené v letech 1506-1520. Viz: Zdeněk PETRÁŇ – Pavel RADOMĚŘSKÝ, *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*, Praha 2010, s. 91-92.

čtyři či více ze svých poddaných, aby sloužili v chebském vojsku a bylo třeba jim za tímto účelem zhotovit výzbroj a výstroj. Toto nařízení neplatilo pouze pro Kryštofa, ale i pro jeho sousedy, protože r. 1508 došlo ke sporu mezi šlechtou a Chebem, neboť šlechta nabyla dojmu, že postrádá poddané při obraně svých sídel. Problém rozřešil chebský purkrabí Václav Šlik a to tak, že prý každý plnil svou povinnost a zároveň mohl v noci klidně spát. Tento text dokazuje, že se Václav Šlik vrátil do svého úřadu, kterého se r. 1501 vzdal s tím, že se do něj po šesti letech opět vrátí.¹⁹⁰ Můžeme se domnívat, že v tomto případě se jednalo o tzv. venkovskou hotovost města Chebu, která mohla podle Františka Kubů na počátku 16. století sestávat zhruba ze 750 ozbrojenců.

191

Velmi zajímavé jsou zápisy, které se týkají hrozňatovské hospody, přestože tato hospoda nebyla ničím výjimečná a můžeme ji řadit do Míkovy kategorie krčem v majetku poddaných krčmářů, kteří povinně odevzdávali rentu svému pánovi.¹⁹² Pod hradem se vařilo pivo, za které by si měl hostinský sám zaplatit anebo si jej nechat uvařit za mláto a „úřední zkoušku piva“. Hostinský měl povinnost odevzdávat na hrad ročně dvanáct pivních polévek a čtyři kary piva. Rovněž nesmíme zapomenout na to, že hrozňatovský hradní pán mohl v této hospodě bez omezení jíst a pít vše, co si uráčil. K tomuto ustanovení Kryštof přiložil poznámku, že jej napadlo roku 1508, když zrovna v oné hospodě seděl a objevil se před ním jeho účet.¹⁹³ Co se týče samotné hrozňatovské hospody, nesmělo zde být k užívání jiné dřevo než to, které pocházelo přímo z panství.¹⁹⁴ K hospodě patřily také tři louky nebo pole, které sahaly k vesnici Kozly. Z těchto luk či polí měl mít Kryštof od hrozňatovské hospody příjmy 7 kop zemské měny, 2 ½ káru obilí, ¾ žita, sýr a jiné jídlo. Zbývající žita pak měla být ponechána hospodě na žitnou polévku.¹⁹⁵

Neméně zajímavé jsou zápisy o mlynářovi, o kterém již byla řeč dříve a jehož náhon ke mlýnu procházel skrze panskou půdu, protože měl povinnost ročně odevzdávat na hrad dvanáct sáhů dřeva. To, že mlynář platil dávky v naturáliích, nebylo v této době ničím neobvyklým. Když měl mlynář hodně práce, měla se mu dát ochutnávka z nové várky piva a bylo třeba mu poslat ku pomoci jednoho pomocníka, který mu mimochodem toto pivo přinesl ve džbánu.

¹⁹⁰ Přepis urbáře z r. 1937, s. 23-25, P. BAUDISCH, *Šlikové a Loketský kraj*, s. 115. P. Baudisch se domníval, že k návratu Václava Šlika do úřadu již nedošlo.

¹⁹¹ F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 111-113.

¹⁹² Alois MÍKA, *Poddanský lid v Čechách v první polovině 16. století*, Praha 1960 s. 57.

¹⁹³ Přepis urbáře z r. 1937, s. 11-12.

¹⁹⁴ Přepis urbáře z r. 1937, s. 4.

¹⁹⁵ Přepis urbáře z r. 1937, s. 19;

Mlynář měl za úkol osekávat jedovaté škumpy na Sugmühlu (?) a svůj úřad držel dědičně, o čemž byly s ním a s jeho ženou sepsány dvě smlouvy.¹⁹⁶

Součástí urbáře jsou i ustanovení, týkající se hrozňatovského faráře. V případě, že by se farář chtěl vzdálit z panství kvůli mším či kázání, musel požádat o svolení svého pána a chebského komtura, například o Velikonocích, Letnicích, na den Nanebevzetí Panny Marie, na sv. Annu a o Vánocích, kdy měl farář docházet za starými lidmi, kteří již nemohou chodit. Rovněž byl povinen konat zádušní mše za zemřelé komtury, což bylo třeba naposledy r. 1508, kdy v „sobotu před čtvrtou nedělí postní“ nastoupil nový komtur.¹⁹⁷

Kryštof z Týna ve svém spisu řeší i to, jak se vypořádat s hrdelním právem. Jakýkoliv zločin na panství, který se týkal „hrdla a ruky“ měl být souzen a trestán právě v Chebu, avšak jakýkoliv jiný zločin soudil a trestal hrozňatovský hradní pán, kterému byli ku pomoci místní rychtář a kmet. Takovýchto kmetů, tedy jakýchsi venkovských konšelů či přísežných, bývalo v českých středověkých vesnicích obvykle více, dle Kamila Krofty však vždy nejméně čtyři. Můžeme tedy uvažovat, že tradice kmetů již byla v Kryštofově době poněkud za zenitem. Josef Macek však pojem kmet užívá pro střední rolníky.¹⁹⁸

Přestože po r. 1500 převažovaly na většině panství peněžní dávky feudální renty nad naturálními, na hrozňatovském panství tomu tak nebylo a jak jsme poznali, převažujícími komoditami zde byly obilí a dřevo. Dřevo vynášelo svým vlastníkům peníze vždy, když se zrovna nedařilo jiným odvětvím jejich hospodářství, pročež dávky ve dřevě patřily k nejčastějším.¹⁹⁹ Poznali jsme povinnosti Kryštofových poddaných, kterými byli rychtář, kmen, farář, mlynář, hostinský, drobní zemědělci, lovci, dřevorubci, rybáři a těžaři rašeliny. Charakter urbáře je však značně problematický, neboť žádná z těchto osob v něm není nazývána jménem, pročež se nabízí otázka, zda se skutečně jedná o urbář. Ačkoliv má tento text nejbliže k urbářům, rovněž se v mnoha ohledech podobá hospodářským instrukcím a může být ovlivněn i chebským lesním řádem. Co se týče rozsahu Kryštofova panství, můžeme říci, že na severu u Všeboře sahalo téměř k Podhradu, tehdy v majetku Krahmerů, na jihu přesahovalo Bílý potok, tvořící dnes státní hranici s Německem, západní hranicí byla nejspíše řeka Odava a na východu se hranice panství se nacházela někde za dnešní vsí Kozly.

¹⁹⁶ Přepis urbáře z r. 1937, s. 14-16; Alois MÍKA, *Poddanský lid v Čechách*, s. 54-55.

¹⁹⁷ Přepis urbáře z r. 1937, s. 21-23. Je otázkou, ke kterému řádu komtur patřil, protože v Chebu měli své komendy křížovníci s červenou hvězdou, Řád německý rytířů a johanité. Johanitům odváděli desátky již Sackové, pročež se nejvíce přikláním k této variantě, viz KOLEKTIV, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Západní Čechy*, Praha 1985, s. 320.

¹⁹⁸ Přepis urbáře z r. 1937, s. 26; Kamil KROFTA, *Dějiny selského stavu*, Praha 1949, s. 55; F. GRAUS, *Dějiny venkovského lidu II.*, s. 261-262; Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích IV. Venkovský lid, Národnostní otázka*, Praha 1999, s. 29.

¹⁹⁹ J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích IV.*, s. 100; A. MÍKA, *Poddanský lid*, s. 127; Jiří JIRÁSEK, *Urbář jako pramen poznání předbělohorské vesnice*, in: Sborník Matice moravské 79, Brno 1960, s. 120.

6. Problematika autobiografie ve středověku

Autobiografie, deníky či paměti byly ve středověku poměrně neobvyklým žánrem, který svědčí o vysoké úrovni sebevědomí jejich autorů. Ačkoliv bývá za období zrodu tohoto žánru považováno až 18. století, setkáváme se s autobiografií již v antice a v průběhu středověku došlo k její transformaci. Prvky autobiografie pronikaly i do dobových kronik, poezie či filosofických spisů. Zásadním odlišujícím prvkem oproti jiným žánrům je zaznamenání osobních zkušeností autora, ale také jeho vlastních myšlenek a toho, co jej osobně zaujalo. Smyslem těchto textů bylo zdůvodnění vlastních činů a jejich obhájení, ale pravděpodobně i touha po sobě zanechat zprávy o svém životě za účelem poučení budoucích generací nebo vlastních potomků v případě, že se jednalo o osoby světské.²⁰⁰ Do kategorie autobiografie pak můžeme řadit ojedinělé vlastní životopisy (respektive knížecí zrcadla) panovníků, subjektivní paměti účastníků válečných událostí či různé deníky a autobiografie rytířů, měšťanů a kleriků, pocházející nejčastěji z epochy „podzimu středověku“.²⁰¹ V tomto stručném exkurzu se z důvodu dostupnosti literatury a pramenů zaměřím především na autobiografie ze středoevropského prostoru.

Na počátku tohoto žánru v literárním období latinského středověku stojí svatý Augustin se svým spisem *Retractationes*, který vychází ještě z antických tradic a pojednává o svém napravení a hledání Boha. Takovéto filosofické pojetí autobiografie se táhne od Augustinových časů až do 11. století, kdy došlo k určitému obratu.²⁰² V této době vytvořil své autobiografické práce benediktinský mnich Otloh z jihoněmeckého sv. Emerama, jenž se ve svém díle sice také zabývá vývojem svého vlastního vztahu k duchovnu a různými mystickými vizemi, avšak již zde postrádáme ono augustinovské sebevědomí.²⁰³ Ve 12. století začaly prvky autobiografie pronikat i do historických spisů, z jejich autorů můžeme zmínit například opata Sugera ze Saint Denis, avšak ani literární díla jiných žánrů nejsou ušetřena prvků osobní životní zkušenosti. O rozmachu

²⁰⁰ Friedrich von BEZOLD, *Aus Mittelalter und Renaissance*, Berlin 1918, s. 196-219; Georg MISCH, *Begriff und Ursprung der Autobiographie*, in: G. Nigll (ed.), *Autobiographie: zur Form und Geschichte einer literarischen Gattung*, Darmstadt 1989; Marie BLÁHOVÁ, *Dějepisectví latinského středověku*, in: P. Spunar a kolektiv, *Kultura středověku*, Praha 1995, s. 157.

²⁰¹ IBID; Zajímavý přehled o těchto autobiografiích z německojazyčného prostředí podává edice: H. J. GERNENTZ (ed.), *Ritter, Bürger und Scholaren: aus Stadtkroniken und Autobiographien des 13. bis 16. Jahrhunderts*, Berlin 1980.

²⁰² P. LEHMANN, *Autobiographien des Lateinischen Mittelalters*, in: Günter Nigll (ed.), *Autobiographie: zur Form und Geschichte einer literarischen Gattung*, Darmstadt 1989, s. 284-285

²⁰³ P. LEHMANN, *Autobiographien des Lateinischen Mittelalters*, s. 285-286

autobiografie, respektive užívání jejích prvků, nás ve 12. století mohou přesvědčit např. *Historia calamitatum* teologa a filosofa Petra Abélarda, v níž psal nejen o svém učení, ale též o svém způsobu života, cestopisy Geralda z Walesu, opatřené autobiografickými poznámkami či *De vita sua sive monodiarium libri tres* benediktinského opata Guiberta z Nogentu, kde se však autor při popisu svého raného dětství inspiroval Augustinovým životopisem.²⁰⁴ Pozoruhodným zjevem této doby je také text zvaný *Konverze Hermanna Žida*, u kterého si však vůbec nemůžeme být jisti tím, zda se jedná skutečně o autobiografii nebo zda je tento text pouze dobře sestavenou fikcí.²⁰⁵

Následující 13. století bylo sice co do počtu autobiografií poněkud chudší, avšak novinkou bylo to, že byly již některé z nich psány národními jazyky. V souvislosti s literaturou s autobiografickými prvky můžeme mluvit o básních trubadúrů, truvérů a minnesängrů, které v sobě obsahovaly prvky osobní zkušenosti a seznamovaly čtenáře či spíše posluchače s autorovými zážitky a zájmy, avšak nabízí se rovněž otázka, nakolik se tyto básně shodují s realitou a nakolik jsou tendenční pózou. Proslulou se v tomto směru stala zejména báseň *Frauendienst* rakouského rytíře Ulricha z Lichtensteinu, popisující jeho osudy při cestě za vysněným ženským ideálem.²⁰⁶ Ještě slavnější autobiografií tohoto věku je však Danteho *Nový život*, sepsaný někdy mezi lety 1295-1300. Dante v této sbírce básní spojených dohromady prozaickými vsuvkami vzpomíná na svou zesnulou lásku Beatrici, přičemž ve vsuvkách osvětluje svůj životní příběh, který jej k sepsání inspiroval.²⁰⁷

Zcela ojedinělým zjevem v dějinách středověké autobiografie jsou vlastní životopisy panovníků, mezi které patří i vlastní životopis Karla IV.²⁰⁸ Karel zde popisuje své mládí a dospívání až do okamžiku, kdy se stal římským králem. Pro Karlov životopis je typická tendence poučovat svého čtenáře především o své přeměně z rozmařilého mladíka na rozvážného a zbožného panovníka, a zapadá tak do kontextu tzv. knížecích zrcadel, mezi nimiž má však díky Karlovu autorství výjimečné

²⁰⁴ P. LEHMANN, *Autobiographien des Lateinischen Mittelalters*, s. 286-287.

²⁰⁵ Jean-Claude SCHMITT, *Konverze Hermanna Žida*, Praha 2010, s. 57-59.

²⁰⁶ O problematice minnesangu jakožto formy autobiografie pojednává článek: Ulrich MÜLLER, *Thesen zur einer Geschichte der Autobiographie im deutschen Mittelalter*, in: G. Nigll (ed.), *Autobiographie*, s. 297-320.

²⁰⁷ Václav ČERNÝ, *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti 1. Středověk*, Praha 1996, s. 226-230.

²⁰⁸ Kromě Karla IV. sepsali své vlastní životopisy např. aragonští králové Jayme I. a Petr IV., kastilský král Sancho IV. a francouzský král Ludvík IX. Více viz Marie BLÁHOVÁ, *Kroniky doby Karla IV.*, in: M. BLÁHOVÁ (ed.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 561.

postavení.²⁰⁹ Pro 14. století jsou rovněž doloženy počátky autobiografie v měšťanském prostředí. Do měšťanských účetních knih, ve kterých můžeme číst o nákupech, prodeji, příjmech a výdajích pronikají postupně informace, které se týkají osobního života jejich autorů, až se tyto spisky transformují do podoby tzv. Familiengeschichte.²¹⁰ Jednou z nejstarších takovýchto rodových kronik je kniha Ulmana Stromera (1349-1407), v níž popisuje dějiny svého rodu a své osobní osudy. Narodil se v rodině norimberského kupce a kupectví se vyučil u svého otce. Po návratu z cest po celé Evropě se r. 1358 oženil a záhy zřídil první papírnu na sever od Alp. Za svůj život vystřídal různá povolání, než r. 1407 zemřel na mor.²¹¹

V Norimberku na konci 14. století vzrostl trend takovýchto rodinných knih a máme jich zachováno hned několik, např. rodinné (respektive domácí) knihy Tetzellů, Muffelů, Herdegelů a mnohých dalších. Hospodářské zápisky z této či pozdější doby, které přecházejí v autobiografii nebo v takovouto rodinnou knihu, můžeme nalézt nejen v Norimberku, ale třeba také v Augsburgu, v Basileji, ve Frankfurtu, v Gdaňsku, v Mnichově, ve Vídni i jinde.²¹² Podobného charakteru je pak i autobiografie Kryštofa z Týna, která vzešla na svět jakožto dodatek k urbáři, takže nemůžeme tuto tendenci vztahovat pouze na měšťanské prostředí. Smyslem sepsání takovýchto knih byla již svrchu připomínaná touha po sobě zanechat něco na památku svým potomkům, aby jim tyto knihy sloužily k věčné paměti. Na takovýchto pamětních knihách můžeme pozorovat určitý posun v myšlení lidí, které je nyní více orientováno na pozemský život a jeho radosti i strasti, avšak stále se ještě jedná o pohled na svět očima středověkého člověka. Z městského prostředí pozdního středověku stojí za zmínku určitě ještě přinejmenším zblhlý klerik a později kupec Burkhard Zink (~1396 - 1474/75), který se živil jako písař a učitel v Augsburgu.²¹³ Speciální formou autobiografie jsou deníky. Svůj deník si vedl od r. 1439 i samotný císař Fridrich III., ale rozšířeným fenoménem byly i mezi šlechtou a měšťanstvem. Příkladem autora takového deníku může např. Jan Tichtel (~1445/1450-1503/1506), který byl děkanem místní lékařské fakulty místní

²⁰⁹ P. LEHMANN, *Autobiographien des Lateinischen Mittelalters*, s. 294-296.

²¹⁰ Adolf REIN, *Über die Entwicklung der Selbstbiographie im ausgehenden deutschen Mittelalter*, in: Archiv für Kulturgeschichte 14, Leipzig – Berlin 1919, s. 195 -198.

²¹¹ Ernst MUMMENHOFF, *Stromer Ulman*, in: Allgemeine Deutsche Biographie 36, 1893, s. 617–618, k dispozici online na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013); A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 198-199.

²¹² A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 200.

²¹³ A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 208.

univerzity a zároveň zde provozoval lékařskou praxi. Ve svém deníku zaznamenal své zážitky a pocity z let 1477-1495.²¹⁴

Pro naši práci jsou však nejzajímavější vlastní životopisy z pera rytířů, které se oproti autobiografiím předcházejících společenských vrstev vynoří zpoza šera dějin až na samém sklonku středověku. Kromě životopisu Kryštofa z Týna můžeme do této kategorie zařadit spisy Jiřího z Ehingenu (1428-1508), Michala z Ehensheimu (1463-1518?), Ondřeje z Lapiz (1450-1516), Ludvíka z Diesbachu (1452-1527), Götze z Berlichtingen (1480-1562), Zikmunda z Herbersteinu (1486-1553) a Josefa z Lambergu (1489-1551).²¹⁵ Tyto autobiografie jsou různého charakteru, avšak jejich pojátkem je to, že se vždy dotýkají v této době stále ještě vojenského způsobu života rytířstva. Někteří ve svých autobiografiích vzpomínají na turnaje, kterých se účastnili a své jízdy po Evropě, které předcházely převzetí otcovského majetku. Jiní (což je i případ Kryštofa z Týna) vzpomínají na služby různým pánům, které méně majetným z nich umožnily určitý společenský vzestup a možnost zakupu luxusního sídla.²¹⁶ Motivace k sepsání takovýchto spisků však určitě nebyla pouze touha po sobě zanechat něco budoucím generacím, ale spíše obhajoba svých činů, případně nutnost pochlubit se svými někdejší slávou a svými kontakty, pročež nemůžeme Kryštofovi z Týna zcela věřit, když tyto pohnutky k sepsání vlastního životopisu na jeho stránkách odmítá.

Dobrou ukázkou autobiografie pozdně středověkého rytíře je text Götze z Berlichtingenu, jehož životní osudy jsou v mnoha ohledech s těmi Kryštofovými srovnatelné. Chudý rytíř počal svou kariéru coby páže u svého strýce a po jeho smrti vstoupil do služeb braniborského markraběte Fridricha, kterému sloužil i náš Kryštof. Poté se stejně jako Kryštof z Týna účastnil landshutské války ve službách císaře Maxmiliána, na jejímž počátku přišel zásluhou dělové koule o ruku, pročež byl nucen pořídit si místo ní kovovou protézu, která mu vynesla přízvisko „mit der eisernen Hand“. Na čas se však stal také loupeživým rytířem typu Kopidlanského či Jiřího Cedvice a vedl soukromé války s Norimberkem a Kolínem nad Rýnem. Účastnil se také německé selské války, poté bojoval s Turky a Francouzi a posléze dožil na hradě

²¹⁴ A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 204-206.

²¹⁵ A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 208-209; Wilhelm HEYD, *Ehingen Georg Ritter von*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* 5, 1877, s. 695-697, k dispozici online na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013); H. J. GERNENTZ (ed.), *Ritter, Bürger und Scholaren*, s. 385-386; T. G. von KARAJAN (ed.), *Selbstbiographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486 -1553*, in: *Fontes rerum austriacarum I.I.*, Wien 1855; A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 105.

²¹⁶ A. REIN, *Über die Entwicklung*, s. 209.

Hornberg v dnešním Bádensku-Württembersku, který již dříve zakoupil za službou získané peníze pro sebe a své potomky.²¹⁷ Současně s těmito rytířskými autobiografiemi však již vznikají díla typu Butzbachova Hodoporicon, která však již nesou stopy humanistické literatury.²¹⁸

Autobiografie Kryštofa z Týna není možná ani tak ojedinělá jeho životními osudy, jako spíše tím, že měl rytíř Kryštof natolik vysoké sebevědomí a míru gramotnosti, že byl schopen tento text sepsat. V českém prostředí je jedinou autobiografií drobného šlechtice, která je nám známa a zachována. V tomto a v mnohém jiném spočívá její výjimečné postavení mezi našimi pozdně středověkými prameny a je třeba, aby s ní v budoucnu bylo seznámeno větší množství badatelů, kteří by s ní nadále pracovali a brali v potaz její existenci jakožto subjektivní svědectví o vzestupu chudého rytíře na pozadí velkých dějin, přičemž v centru Kryštofovy pozornosti stálo pouze to, co mu bylo nějakým způsobem prospěšné. Jak jsme však již nastínili, autobiografie Kryštofa z Týna se od jiných rytířských autobiografií liší okolnostmi, které vedly k jejímu vzniku, pročež se nyní alespoň stručně zaměříme na Kryštofův hrozňatovský urbář.

²¹⁷ H. J. GERNENTZ (ed.), *Ritter, Bürger und Scholaren*, s. 385-386, edice na s. 254-278.

²¹⁸ Karel DVOŘÁK, *Humanistická etnografie Čech: Johannes Butzbach a jeho Hodoporicon*, Praha 1975.

7. Potomstvo a příbuzenstvo Kryštofa z Týna

Rekapitulujme si ve zkratce, co víme o nejbližším příbuzenstvu rytíře Kryštofa z Týna, o kterém se sám zmiňuje ve své autobiografii. Jeho otec Hildebrant jej vyslal do světa, kde se setkal s vlivným příbuzným, pravděpodobně otcovým strýcem, Michalem z Týna. V souvislosti se svým únosem koncem roku 1508 připomíná Kryštof svého strýce Víta z Týna a v prosinci 1509 dostal darem 50 zlatých na náhrdelník pro sebe nebo pro svou manželku, jejíž jméno neznáme. Zásluhou Kryštofa z Týna se Týnárové rozdělili na počátku 16. století na dvě rodové větve, přičemž Kryštofovy přímé potomky můžeme nazvat větví hrozňatovskou, zatímco příbuzné, kteří zůstali na Týně, budeme nazývat větví týneckou.

7.1 Hrozňatovská větev rytířů z Týna

Z příslušníků rodu rytířů z Týna jsou na Chebsku v písemných pramenech připomínáni bratři Kryštof II. z Týna v letech 1533-1554 a Linhart z Týna v letech 1545-1566,²¹⁹ které můžeme považovat za syny Kryštofa z Týna. Linhart zastoupil v lenním listu z 8. prosince 1550 svého bratra Kryštofa II., který se z blíže nespecifikovaných důvodů nemohl k lenní přísaze dostavit, přičemž přísaha se týkala nám již známého statku Querenbach, „Vody“ na Odravě a rybníka nad Reyerholzleinem na Mohelském potoce.²²⁰ O Bernardovi z Týna, víme pouze to, že r. 1555 do Hrozňatova jako první dosadil evangelického faráře.²²¹ Jeho vztah k ostatním příslušníkům rodu není možné určit. Linhartovým synem byl Ruprecht z Týna.²²² K osobě Ruprechta z Týna, který byl správcem a hejtmanem ve Valdsasích v letech 1574-1585²²³ je zachováno poměrně velké množství pramenů. V Chebské kronice je zápis k 26. lednu 1568, kdy přijeli do Chebu zástupci okolní šlechty obnovit smlouvu z roku 1532, v níž se šlechta zavázala, že se nebude usazovat ani ukrývat na cestách do města. Šlechtickými předáky v tomto jednání byli Kryštof Cedvic, Jan Kašpar a Jan Adam Wirsperkové, Kryštof Elbogener, Jan Albrecht z Neuberka a Ruprecht z Týna.²²⁴

²¹⁹ A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs von Thein*, str. 109; Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, 1261, listina je k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (14. 4. 2013).

²²⁰ Státní okresní archiv Cheb, L 1447, lenní list je k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (14. 4. 2013); Karl SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, Eger 1900, s. 105.

²²¹ Vinzenz PRÖKL, *Eger und Egerland II.*, Eger 1877, s. 523.

²²² Kryštof II. byl buď bezdětný, nebo neměl mužského dědice, neboť po Hrozňatově se psal Linhartův syn Ruprecht.

²²³ K. SIEGL, *Kataloge*, s. 311.

²²⁴ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 98.

Z téhož roku pochází zápis o Ruprechtově svatbě s dcerou Jana Víta z Brandu,²²⁵ ke které došlo 20. července.²²⁶ Rovněž jsou zachovány listiny, ve kterých je Ruprechtovi z Týna potvrzeno obdržení valdsaských lén Querenbach a „Voda“ na Odравě, jež kdysi koupil jeho předchůdce Kryštof z Týna od rybáře Jana z Krásné Lípy, jak je vždy připomínáno. První dvě pocházejí z 19. června 1574 a z 1. listopadu 1577, kdy mu držbu těchto lén potvrdil kurfiřt Ludvík VI.,²²⁷ ve druhé listině z 8. července 1585 si Ruprecht z Týna nechává tato léna potvrdit od falckraběte Jana Kazimíra.²²⁸ Jedině díky zmínce v listině z r. 1574 víme, že Ruprecht byl synem Linharta z Týna. V letech 1570-1573 zastával Ruprecht úřad vrchního soudce v městečku Neunburg, které tehdy patřilo k Chebsku.²²⁹ Rovněž je nám známa jeho manželka, jíž byla Dorota z Týna, rozená Walnrothová, která zemřela r. 1589.²³⁰ Dle dřívější zmínky o manželce z rodu Brandů můžeme soudit, že byla jeho druhou manželkou, budeme-li předpokládat, že jich neměl ještě více. Ruprecht byl také hostem chebského komtura Jakuba Pesserera při posvícení.²³¹ V témže roce vystupuje Ruprecht z Týna v chebské kronice v souvislosti s jistým Wastianem Rupprechtem, který měl být za krádež odsouzen buď k čtyřem týdnům ve věži v Chebu, nebo zaplatit pokutu 200 tolarů. Z toho 100 tolarů zaplatili Ruprecht z Týna a Jeroným Cedvic a zbývajících 100 tolarů pak někdo jiný, neboť se za Wastiana Rupprechta zaručili jeho přátelé.²³² O Ruprechtovi je známo, že v roce 1592 odvedl vesničany, kteří náleželi pod farnost v Dřenicích u Chebu do Hrozňatova, na což si posléze stěžoval dřenicový farář Jan Tureb.²³³ Ruprecht zemřel 28. června r. 1593 a byl pochován v hradním kostele v Hrozňatově, který byl později nahrazen novým, barokním. Snad zde byli pohřbeni všichni hrozňatovští Týnárové, neboť je známo, že jsou v současné době v hradních sklepech uloženy zlomky náhrobníků, které mohly patřit právě jim.²³⁴

²²⁵ Rytíři z Brandu byli původně ministeriální rod se sídlem na hrádku Brand blízko Markredwitzu, viz F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 70-71.

²²⁶ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt*, s. 100.

²²⁷ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, 1401 a 1410; obě listiny jsou k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (14. 4. 2013); SIEGL, *Kataloge*, s. 105.

²²⁸ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, 1428, listina je k dispozici na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (14. 4. 2013).

²²⁹ SIEGL, *Kataloge*, str. 306

²³⁰ SIEGL, *Kataloge*, str. 105

²³¹ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 164.

²³² H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 165.

²³³ V. PRÖKL, *Eger und Egerland II.*, s. 523.

²³⁴ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 173; Jan ANDERLE - Vilém KNOLL, *Dějiny a stavební vývoj hradu, zámku a zámeckého kostela ve Starém Hrozňatově (Kinsbergu)*, in: *Průzkumy památek XVII. č. 1.*, Praha 2009, s. 33.

Od roku 1594 vedli Ruprechtovi synové, bratři Ludvík Bartoloměj a Jan Bernard z Týna, spor s dřenickým učitelem, kterému odmítali platit desátek. Tento proces se táhnul po léta a chebská městská rada v něm nakonec rozhodla v učitelův prospěch a poté mu již musely dvory v Lindich (?) desátky odvádět. Ludvík Bartoloměj byl pak r. 1606 nucen kvůli dluhům prodat panství Hrozňatov Janu Tannerovi. Ztrátou svého sídla hrozňatovští Týnárové zcela pozbyli svého někdejšího prestižního postavení mezi šlechtou na Chebsku a postupně ztratili i své ostatní majetky. Dle užívaných predikátů usuzují, že se hrozňatovští Týnárové vrátili opět na Loketsko.²³⁵ Poslední zpráva o Ludvíku Bartoloměji pochází z r. 1611. V dopise z 15. března tohoto roku informují Otýlie z Jahnu na Otovicích, rozená Sahrarinová, a Anežka z Týna, rozená Tuppauerinová, purkmistra a městskou radu v Lokti o smrti svých manželů. Jáchym z Jahnu na Otovicích a Ludvík Bartoloměj z Týna na Dobroších se vraceli z Prahy, když je 16. února přepadli blízko Chýnavy vzbouření sedláci, kteří je zabili. Oba pak měli být posláni pohřbeni ve farním kostele v Sedlci. V tomto dopise obě vdovy žádaly loketského purkmistra a městskou radu, aby jim k příležitosti pohřbu poskytli dva učitele a deset žáků, kteří by na tomto pohřbu zpívali.²³⁶

O ženských příslušnicích rodu rytířů z Týna víme jinak velmi málo. V prosinci roku 1567 zemřela manželka Jana Schellera, která měla dle chebských kronik pocházet z rodu rytířů z Týna.²³⁷ Dne 14. července 1603 zemřela Markéta z Týna, rozená Unruhová. Snad byla manželkou jednoho z hrozňatovských bratrů.²³⁸

7.2 Týnecká větev rytířů z Týna a rod Vorreiterů

Postavení Kryštofových příbuzných, sídlících na týnecké tvrzi, bylo na přelomu 15. a 16. století poněkud problematické. Na Loketsku tou dobou probíhaly dlouholeté boje mezi rodem Šliků na straně jedné a loketskými měšťany a many loketského hradu na straně druhé. Šlikové po požáru hradu r. 1473 vypálili městský kostel, zmocnili se městských privilegií, vyhnali většinu odbojných manů z města pryč a ti, kteří zůstali, byli donuceni k přísaze dědičné věrnosti Šlikům.²³⁹ Za tento hanebný čin byla nad Šliky vynesena klatba biskupy Vavřincem Rovallerou a Rudolfem z Rüdeshaimu, která byla

²³⁵ Predikáty Dobrassen (Dobroše), Dallmitz (Dalovice?) a Unterneugrün (Dolní Nivy), viz K. SIEGL, *Kataloge*, s. 276.

²³⁶ Anton GNIRS, *Karlsbad in seiner ältesten Vergangenheit*, Karlsbad – Leipzig 1925, s. 156.

²³⁷ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 97.

²³⁸ V. PRÖKL, *Eger und Egerland II.*, s. 523.

²³⁹ Z. HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky*, s. 113-115.

sice záhy zrušena, ale poté ji 25. července 1484 obnovil samotný papež Sixtus IV., který pověřil magdeburského arcibiskupa a biskupy vratislavského a merseburského, aby exkomunikaci nad Šliky a všemi, kteří jim, byť nedobrovolně, přísahali věrnost, obnovili.²⁴⁰ V dlouhém výčtu exkomunikovaných nedobrovolných přívrženců Šliků můžeme nalézt i mana jménem Christoferrum Deymer, tedy Kryštof z Týna. Tento Kryštof z Týna pravděpodobně není tím, kým se tato práce především zabývá. Kdyby jím však byl, mohlo by to být vysvětlením jeho odchodu z rodné tvrze. K tomu mělo dle autobiografie však dojít již roku 1471, tedy o dva roky dříve než došlo k přísaze tohoto Kryštofa z Týna. Nemůžeme však vyloučit, že budoucí Kryštof z Týna na Hrozňatově mohl ve své autobiografii lhát a rok svého odchodu z týnecké tvrze změnit ve svůj prospěch, neboť exkomunikací by se v knize určené k poučení svých potomků a dědiců dozajista nechlubil.

Jistého Kryštofa z Týna posléze nacházíme v protestní listině proti Šlikům z 18. února 1503, kterou signoval společně s Michalem z Týna.²⁴¹ V tomto případě si opět nemůžeme být jistí, o kterého Kryštofa se jedná, za předpokladu, že byli dva. Klidně by se mohlo jednat o pozdějšího Kryštofa z Týna na Hrozňatově, neboť ten se psal po svém návratu do Čech až do chvíle, kdy koupil hrad Hrozňatov na Chebsku podle Smrkovce ve Slavkovském lese, vzdáleného od Lokte přibližně 17 km. Michal z Týna však s velkou pravděpodobností nebude totožný se strýcem pozdějšího hrozňatovského Kryštofa, jelikož ten by již v této době asi nežil. K roku 1525 máme dochovány zprávy o Vítovi Týnárovi z Týna, který opět nejspíš nebude totožný se strýcem zmiňovaným v autobiografii Kryštofa z Týna, avšak zcela vyloučit tuto možnost nemůžeme. Tento Vít Týnár je zmíněn ve šlikovském urbáři jako držitel tvrze a manství Pichelberg v Boučí nedaleko Týna, kde seděl společně s Volfem Hartenbergárem.²⁴² Tentýž Vít Týnár z Týna byl dle register komorního soudu předvolán 31. července 1525 mezi jinými jakožto zástupce manského soudu. Povolání soudcové měli hájit zájmy sester Anny a Magdalény Hardergárových proti bratrům Šebestiánovi a Albrechtovi z rodu

²⁴⁰ A. THEINER (ed), *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia; maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita T. 2 ab Ioanne PP. XXIII. usque ad Pium PP. V. 1410-1572*, Romae 1861, s. 223-226.

²⁴¹ Michael PELLETER, *Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächste Umgebung*, Falkenau 1876, s. 47.

²⁴² R. SCHREIBER (ed.), *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, s. 22.

Šliků. O měsíc později na něj a na jiné zástupce nižší šlechty na Loketsku došel pŕuhon o částece 3000 kop grošů.²⁴³

Týnská tvrz v této době již nepatřila rytířům z Týna, ale byla v držbě Martina Vorreitera, jak nám dokládá již výše zmíněný urbář. Který z týneckých rytířů tvrz prodal Vorreiterům a z jakých příčin není známo. Vorreiterové již dříve vlastnili tvrz Lipnice u Lokte a Lomnici, jejíž součástí v současné době Týn je. Zásluhou dochovaného zlomku lenní knihy loketského hejtmana Albrechta z Globenu víme, že r. 1567 držel Kryštof Vorreiter z Lipnice v Lomnici sídlo „na kopci“, které si zde sám vystavěl a jež bylo kromě Lipnice jeho jediným majetkem. Pravděpodobně krátce poté odkoupili Týnárové od Vorreiterů svou rodovou tvrz nazpátek a spolu s ní manství Lomnice a Citice. Dne 7. dubna 1568 obdržel Týn a tato manství Jindřich z Týna jako léna od panovníka. Tentýž dokument nás informuje o zrušení platnosti staršího lenního dopisu kvůli zisku nových majetků.²⁴⁴

Když již píšeme o lenní knize Albrechta Globnára, není bez zajímavosti, že regionální německá vlastivěda mu přisuzuje manželku Edlen z Týna, se kterou měl mít tři dcery.²⁴⁵ Autoři této vlastivědy ale neodkazují bohužel na žádné prameny, protože je třeba brát tuto informaci s rezervou.

Z téhož dne pochází lenní list pro Jiřího z Týna na jeho majetek v Týně a v Háji a na tvrz v Lomnici, kterou koupil od Kryštofa Vorreitera.²⁴⁶ Jiří Úlovec se ve svém článku o týnecké tvrzi domnívá, že manželkou tohoto Kryštofa mohla být Anna Vorreiterová, rozená z Týna, která zemřela 4. prosince 1568 a jejíž náhrobek je dodnes zachován ve zdi lomnického kostela.²⁴⁷ Náhrobek totiž zdobí alianční znak Vorreiterů a Týnárů. Kromě náhrobku této Anny se ve zdi téhož kostela nachází ještě dva náhrobky, patřící dětem neznámých členů rodu rytířů z Týna. Mladý Jan Jiří zemřel ve věku čtyř let a šesti měsíců dne 2. srpna 1585. Mladý Volf Zikmund z Týna zemřel 2. září 1589 ve věku jednoho roku, šesti měsíců a šesti dnů.²⁴⁸ Teoreticky můžeme považovat Jana Jiřího a Volfa Zikmunda za sourozence, vzhledem k podobnosti náhrobků a zvláště

²⁴³ G. FRIEDRICH (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české a moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XXXIII*. Registra soudu komorního z let 1524-1526, Praha 1918, s. 494.

²⁴⁴ A. GNIRS, *Karlsbad in seiner ältesten Vergangenheit*, s. 297; R. SCHREIBER (ed.), *Das Lehenbuch des Elbogener Hauptmanns Albrech von Globen*, in: *Unser Egerland* 40, Eger 1936, s. 13

²⁴⁵ KOLEKTIV, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau*, Falkenau a.d. Eger 1898, s. 334

²⁴⁶ A. GNIRS, *Karlsbad in seiner ältesten Vergangenheit*, s. 297; R. SCHREIBER (ed.), *Das Lehenbuch des Elbogener Hauptmanns Albrech von Globen*, s. 13-14

²⁴⁷ J. ÚLOVEC, *Tvrziště*, s. 131.

²⁴⁸ J. ÚLOVEC, *Tvrziště*, s. 131-132.

aliančního znaku, který je na nich vyobrazen. Erbem jejich matky byla prostá krokev, takže mohla pocházet z rodu popsaného na náhrobku Jiřího z Týna jako Metzch. Otcem by pak mohl být jeden ze dvou výše zmíněných Týnarů. Jiří a Jindřich z Týna jsou doloženi společně na listině ještě r. 1571, o Jindřichovi samotném máme zprávu ještě z následujícího roku. Jiří z Týna zemřel 18. února 1596 a právě jemu náleží nejmonumentálnější ze všech náhrobků, které jsou dochovány ve zdi lomnického kostela sv. Jiljí. Tento náhrobek je kromě reliéfu andělíčka opatřen bohatou heraldickou výzdobou. Na základě této heraldické výzdoby můžeme částečně rekonstruovat spřízněnost rodu rytířů z Týna s rody okolními. Ústřední erb ve spodní části náhrobku patří samotnému Jiřímu. Po jeho levé straně se nachází čtvrcený erb, přes jehož čtvrcení se kříží dvě lopatky. Ten dle popisku patřil rodu Thüsselů/Tytlů z Daltic. Napravo se nachází erb s krokví s poněkud špatně čitelným popiskem, pravděpodobně znějícím Metzch. Podobným erbem byli v kraji obdařeni Globnerové či Štampachové. V levé části náhrobku se pak nachází (zdola nahoru) erby s hradbami (Wirspergové), s šachovnicí (Reissbergové či Reinsbergové), půlený znak s břevnem (Gross von Truk či Gross Utrur, stejný erb jako Vorreiterové) a druhým erbem rytířů z Týna, který má nejspíš odkazovat na hrozňatovskou větev Týnarů. V pravé části pak můžeme spatřit erby se zdvojenou krokví (Šparnekové), půlený znak (Bozen), břevno pokosem (Reitzenstein) a tři ryby (Dolau).²⁴⁹

K roku 1590 je doložen Vít (III.?) z Týna díky zápisu v chebské kronice. Tento Vít z Týna se 26. října tohoto roku účastnil svatby mladého Jana Sebastiána Redwitze z Drmoulu a Sidonie, dcery Jana Weyckharta, která se měla odehrát na dvoře v Kynžvartu. Tam také dorazil Weyckhartův švagr Volf Václav z Kocova na Hazlově se svou manželkou a synem. Tento Volf následně u stolu vyslovil přání, aby zde přítomní šlechtici dosáhli vzájemného míru a zapomenuli na dávné křivdy svých předků. Vít z Týna však tímto proslovem příliš dojat nebyl a snažice se uštvědit ránu Kašparu Hartenbergárovi z Milíkova zasáhl Volfa Václava z Kocova, který v důsledku toho krátce poté zemřel. Vít z Týna po tomto útoku odešel ze dvora pryč.²⁵⁰ Do které z větví rodu rytířů z Týna však tento Vít náležel, je otázkou. Vzhledem k nešťastné potyčce s Kašparem Hartenbergárem však usuzuji, že jej můžeme řadit spíše k větvi týnecké s ohledem na to, že Hartenbergárův předek kdysi držel společně s Vítovým jmenovcem

²⁴⁹ Některé popisky k erbům jsou dnes již značně nečitelné, avšak v době, kdy ještě čitelné byly, je stihl zaznamenat J. Schaller, viz J. SCHALLER, *Topographie*, s. 49.

²⁵⁰ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 159.

tvrz Pichelberk a v důsledku této společné držby zde mohlo dojít k určitým sporům, jež nebyly ani po dlouhých letech zapomenuty.

Na počátku 17. století žili v Lomnici ještě Jan Matouš a jeho strýc Šebestián z Týna, patřící však již k pauperizovanému rytířstvu. Kromě tvrze v Lomnici a starobylého erbu jim nenáleželo již vůbec nic. Rytíři z Týna vymřeli po meči již velmi zchudlým Jindřichem z Týna někdy mezi lety 1658-1660, jeho manželka Potenciána pak zesnula r. 1683 a její majetek byl poté rozdělen mezi místní chudé.²⁵¹

7.3 Zánik domů Týnárů

V průběhu 16. století se nižší šlechta podílela na držbě více než 92 % veškerého majetku v Čechách. To se však změnilo kolem r. 1600, kdy započalo masové vymírání rodů, jejich absolutní zadlužení a z něj vycházející pauperizace, která nahrávala růstu bohatství rozličných lichvářů, velkostatkářů, byrokratů a v čase následného třicetiletého běsu i válečným podnikatelům.²⁵² Na případě rytířů z Týna můžeme pozorovat, jak se zásluhou jednoho ze svých předků dokázal tento rod povznést mezi nejmocnější a nejváženější pozemkové vlastníky a společenskou elitu na Chebsku, avšak stejně jako byl strmý jejich vzestup odstartovaný Kryštofem z Týna, byl strmý i jejich pád.

Sen Kryštofa z Týna o tom, že jeho rod bude žít a hospodařit na hrožnatovském panství v míru s okolní šlechtou a městem Cheb a s úctou vůči klášteru ve Valdsasích, se zcela zhroutil během necelého století. Zadlužení a agresivní rytíři z Týna ztratili postupně všechn svůj majetek, svou někdejší vážnost a mnozí z nich odstoupili od katolické církve, což bylo s dobrými vztahy s klášterem neslučitelné.

²⁵¹ V. PRÖKL, *Eger und Egerland II.*, s. 523; A. WOLF (ed.), *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 109; KOLEKTIV, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau*, s. 366;369; Vladimír PROKOP starší, *I tudy kráčely dějiny*, s. 154.

²⁵² Richard van DÜLMEN, *Entstehung des frühneuzeitlichen Europa 1550-1648*, Frankfurt am Main 1982, s. 132-145; Václav BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996, s. 8.

8. Závěr

V úvodní kapitole o středověké šlechtě na Loketsku jsme se snažili ukázat, z jakého prostředí vzešel námi sledovaný rytíř Kryštof z Týna. V dalším výkladu jsme poznali jeho pohnuté životní osudy na pozadí „velikých dějin“, ať již se jednalo o válku mezi císařem Fridrichem III. a Matyášem Korvínem, landshutskou válku, boje s Jiřím Cedvicem nebo nepříteli vydařené pokusy o obnovení lenního svazku některých hornofalckých měst a hradů k zemím Koruny české. Kryštofův pohled na tyto události byl značně subjektivní, tedy jinak řečeno, všímal si pouze toho, co bylo pro něj osobně důležité a pomohlo mu k zvýšení jeho majetků či osobní prestiže, přestože sám ve svém spisu skromně tvrdil, že mu nikdy nešlo o to, aby byl slavným. Přesto se nemůžeme zbavit dojmu, že tento prvek hrál při Kryštofově sepisování vlastního životopisu důležitou roli.

Při rekonstruování jeho života jsme se pokusili o zasazení těchto osobních vzpomínek do širšího kontextu, aby nabyl náš výsledný obraz plastičtějšího a úplnějšího výrazu. Ku pomoci nám byl rovněž Kryštofův urbář, který nám jej ukázal jako poměrně dobrého hospodáře, který dovoľoval svým poddaným užívat přírodního bohatství svého panství a byl i celkem kompromisní, co se týče drobného zpoždění při odevzdávání dávek. Právě tento urbář je začátkem Kryštofovy autobiografie a nutí nás zamýšlet se nad způsobem vzniku celého textu, neboť v průběhu sepisování urbáře Kryštofa pravděpodobně napadlo, že pouhé sepisování vlastních majetků a příjmů neobstojí před jeho dědici jako ospravedlnění toho, že všeho co měl, nabytí poctivým způsobem. Zajímavé je rovněž to, že spojení hospodářských zápisů s autobiografií bylo v pozdním středověku typické spíše pro měšťanské prostředí, neboť rytířské autobiografie z téže doby mívaly vyloženě charakter zápisků o válkách. Rovněž je třeba znovu zdůraznit, že text Kryštofa z Týna je sám o sobě unikátní svým žánrem, protože ten je v prostředí české středověké šlechty něčím nevídaným.

Z mnohých náznaků a z absence podrobnějšího popisu konkrétních bojů můžeme usuzovat, že vojenské řemeslo Kryštofovi k srdci nikdy příliš nepřirostlo a bral jej pouze jako prostředek zisku. Diplomatičká jednání, ačkoliv jej i ta slušně živila, ho na sklonku života unavila a po koupi hrozňatovského panství se jim věnoval již jen okrajově, neboť měl z Hrozňatova celkem slušné příjmy v naturáliích, které jej jednak živily a jednak mohl vydělávat jejich prodejem. Kryštof z Týna je také výjimečným případem diplomata, který nepocházel z dvorského prostředí.²⁵³ Pokud není naše datování událostí z Kryštofova života příliš zkreslené, dožil se věku 64 let, zanechal po sobě syny Kryštofa II. a Linhartu a snad poměrně vzkvétající panství. Jak jsme však nastínili v kapitole o Kryštofově příbuzenstvu, jeho

²⁵³ Ivan HLAVÁČEK, *Dvořan – diplomat*, in: M. NODL – F. ŠMAHEL (ed.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 122.

rod si své majetky a moc příliš dlouho neudržel. Ztráty takového druhu nebyly mezi šlechtou po r. 1600 ničím neobvyklým. S ohledem na Kryštofovu snahu zabezpečit natrvalo svou rodinu je však smutným zjištěním, že jeho úsilí o zajištění potomstva přišlo vniveč. Příběh Kryštofa z Týna nabídne určitě další možnosti budoucím badatelům a mnohé závěry této práce budou jistě časem opraveny či přehodnoceny, ale přesto doufám, že moje práce bude tím, co jsem si předsevzal v úvodu – skromným příspěvkem k poznání života rytíře Kryštofa z Týna a dějin mého kraje.

Seznam použitých pramenů a literatury:

1. Prameny

ANDREAS Štěpán (ed.), Niccolo MACHIAVELLI, *Florentské letopisy*, Praha 1975.

FRIEDRICH Gustav (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české a moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XXXIII. Registra soudu komorního z let 1524-1526*, Praha 1918

GERNENTZ Hans Joachim (ed.), *Ritter, Bürger und Scholaren: aus Stadtkroniken und Autobiographien des 13. bis 16. Jahrhunderts*, Berlin 1980.

GRADL Heinrich (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger*, Prag 1884.

KARAJAN Theodor Georg von (ed.), *Selbstbiographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486 -1553*, in: *Fontes rerum austriacarum I. I.*, Wien 1855.

KRAJEC Janez – PFEILER Josef (ed.), Johann Weichard von VALVASOR, *Die Ehre des Herzogthums Krain I. - II.*, Rudolfswerth 1877-1879.

PALACKÝ František (ed.), *Starí letopisové čeští od roku 1378 do roku 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, Praha 1941.

PAPROCKÝ Bartoloměj, *Diadochos, část O stavu rytířském*, Praha 1602, s. 149.
K dispozici online na stránkách <http://www.pbi.edu.pl> (14. 4. 2013).

SIEGL Karl, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 55, Prag 1917, s. 1-98.

SCHREIBER Rudolf (ed.), *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, Prag 1934.

SCHREIBER Rudolf (ed.), *Das Lehenbuch des Elbogener Hauptmanns Albrech von Globen*, in: *Unser Egerland* 40, Eger 1936, s. 9-15; 20-25.

SINGER Friedrich Wilhelm (ed.), *Das Nothaftisches Lehenbuch von 1360. Besitz und Verwaltung der Reichsministerialen Nothaft im Historischen Egerland. Faksimiles und Übertragung des Originals im Bayerischen Hauptstaatsarchiv München, Arzberg (Oberfranken) – Hohenberg a. d. Eger* 1996.

Státní okresní archiv Cheb, F1 AMCh, kar. 393, inv. č. 524 (faxc.) - Christoph von Thein.

Státní okresní archiv Cheb, Listiny waldsassenského kláštera, dispozici online na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (14. 4. 2013).

Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, k dispozici online na stránkách <http://www.gda.bayern.de> (7. 4. 2013).

THEINER Augustin (ed), *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia; maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita T. 2 ab Ioanne PP. XXIII. usque ad Pium PP. V. 1410-1572*, Romae 1861.

WOLF Adam (ed.) *Die Selbstbiographie Christophs von Thein. 1453-1516*, in: Archiv für österreichische Geschichte 53, Wien 1875, s. 105-123.

ZAHN Joseph (ed.), *Das Familienbuch Sigmunds von Herberstein*, in: Archiv für österreichische Geschichte, Wien 1868, s. 293-415.

2. Literatura

AL SAHEB Jan – VAŘEKA Marek, Urbáře, in: M. Myška – A. Zářický (ed.), *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2*, Ostrava 2010, s.58-75.

ANDERLE Jan - KNOLL Vilém, Dějiny a stavební vývoj hradu, zámku a zámeckého kostela ve Starém Hrozňatově (Kinsbergu), in *Průzkumy památek XVII. č. 1.*, Praha 2009, s. 17-44.

BACHMANN Adolf, *Thein Christoph von*, in *Allgemeine Deutsche Biographie* 37, 1894, s. 673-64, k dispozici na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013).

BAUDISCH Pavel, *Šlikové a Loketský kraj: vývoj rodových a zástavních držav od roku 1485 do poloviny 16. Století*. Nепublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2009.

BEZOLD Friedrich von, *Aus Mittelalter und Renaissance*, Berlin 1918.

BLÁHOVÁ Marie, *Kroniky doby Karla IV.*, in: M. BLÁHOVÁ (ed.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

BLÁHOVÁ Marie, *Dějepisectví latinského středověku*, in: Pavel Spunar a kolektiv, *Kultura středověku*, Praha 1995, s. 135-160.

BLÁHOVÁ Marie, *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509*. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočnicka, in: J. Mikulec J. – M. Polívka (ed.), *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. sv. I., Praha 2007, s. 133-136.

BLÁHOVÁ Marie, *Christoph of Týn*, in: R. G. DUNPHY (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Brill – Leiden - Boston 2010, s. 274.

BŮŽEK Václav, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996

ČERNÝ Václav, *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti 1. Středověk*, Praha 1996.

- ČORNEJ Petr – BÁRTLOVÁ Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437-1526*, Praha – Litomyšl 2007.
- DRŠKA Václav – PICKOVÁ Dana, *Dějiny středověké Evropy*, Praha 2004.
- DÜLMEN Richard van, *Entstehung des frühneuzeitlichen Europa 1550-1648*, Frankfurt am Main 1982.
- DVOŘÁK Karel, *Humanistická etnografie Čech: Johannes Butzbach a jeho Hodoporicon*, Praha 1975.
- FIŠERA Zdeněk, *Jeskynní hrady střední Evropy*, Praha 2005.
- FRANCEK Jiří, *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva: Urození versus neurození*, Praha 2006.
- GNIRS Anton, *Karlsbad in seiner ältesten Vergangenheit*, Karlsbad – Leipzig 1925.
- GRAUS František, *Dějiny venkovského lidu v době předhusitské II.*, Praha 1957.
- HALADA Jan, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti sídla, zajímavosti I. - II.*, Praha 1992-1993.
- HAUBERTO VÁ Květoslava – HOFMANN Gustav – LEŠICKÝ Ladislav, *Soupis západočeských urbářů: 2. pol. 13. století - 1773*, Plzeň 1993.
- HEYD Wilhelm, *Ehingen Georg Ritter von*, in: Allgemeine Deutsche Biographie 5, 1877, s. 695–697, k dispozici online na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013).
- HLAVÁČEK Ivan, *Dvořan – diplomat*, in: M. Nodl – F. Šmahel (ed.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 118-138.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka, *Loketský spor se Šliky*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 14/2, Praha 201, s. 113-146.
- HOFFMAN Gustav, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň-Sušice 1984.
- KALOUS Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490): Uherský a český král, České Budějovice 2009*
- KAREL Tomáš – KNOLL Vilém – KRČMÁŘ Luděk, *Panská sídla západních Čech – Karlovarsko, České Budějovice 2009*.
- KAVKA František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika II. (1364-1378)*, Praha 1993.
- KNOLL Vilém – ÚLOVEC Jiří, *Historie hradu a zámku Liebenstein v Libé*, in: Castellologica bohemia 12, Praha 2010, S. 255-291.

- KOLEKTIV, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau*, Falkenau a. d. E. 1898.
- KOLEKTIV, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Západní Čechy*, Praha 1985.
- KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije I. A - Ca*, Ljubljana 1987.
- KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije III. Eg - Hab*, Ljubljana 1989.
- KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije VI. Krek – Marij*, Ljubljana 1992.
- KOLEKTIV, *Enciklopedija Slovenije VIII. Nos – Pli*, Ljubljana 1994.
- KROFTA Kamil, *Dějiny selského stavu*, Praha 1949.
- KRONES Franz von, *Lueger Erasmus*, in: *Allgemeine deutsche Biographie* 19, Leipzig 1884, s. 617, k dispozici na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013).
- KREISER Klaus – NEUMANN Christoph K., *Dějiny Turecka*, Praha 2010.
- KRIEGER Karl Friedrich, *Habsburkové ve středověku: Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493)*, Praha 2003.
- KŘÍŽEK Leonid, *Zbraně a zbroj: stručný průvodce sbírkami*, Libice nad Cidlinou 1994.
- KUBŮ František, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997.
- KUBŮ František, *Chebský městský stát*, České Budějovice 2006.
- LEHMANN Paul, *Autobiographien des Lateinischen Mittelalters*, in: Günter Nigll (ed.), *Autobiographie: zur Form und Geschichte einer literarischen Gattung*, Darmstadt 1989, s. 238-296.
- JÁNSKÝ Jiří, *Kryštof Tejnár z Kinšperka aneb proslulý a neslavný útěk doby jagellonské*, in: *Z dob králů dvojího lidu a loupežných rytířů*, Praha 1993, s. 37-51.
- JÁNSKÝ Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice V. (1479-1506)*, Domažlice 2005, s. 338, č. 19.
- JIRÁSEK Jiří, *Urbář jako pramen poznání předbělohorské vesnice*, in: *Sborník Matice moravské* 79, Brno 1960, s. 112-128.
- JIREČEK Hermenegild, *Válečníci čeští XV. století. Vojevůdci krále Jiřího ve válce s Matyášem*, in: *Památky. Časopis Musea království Českého pro dějepis hlavně český*, vydávaný od Archeologického sboru Musea království českého nákladem Matice české V., Praha 1863, s. 70-73.
- MACEK Josef, *Tři ženy krále Vladislava*, Praha 1991.
- MACEK Josef, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I. – IV.*, Praha 1992-1999.

- MÍKA Alois, *Poddanský lid v Čechách v první polovině 16. století*, Praha 1960.
- MISCH Georg, *Begriff und Ursprung der Autobiographie*, in: Günter Nigll (ed.), *Autobiographie: zur Form und Geschichte einer literarischen Gattung*, Darmstadt 1989, s. 33-54.
- MUMMENHOFF Ernst, *Stromer Ulman*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* 36, 1893, s. 617–618, k dispozici na stránkách <http://de.wikisource.org/> (15. 4. 2013).
- MÜLLER Ulrich, *Thesen zur einer Geschichte der Autobiographie im deutschen Mittelalter*, in: Günter Nigll (ed.), *Autobiographie: zur Form und Geschichte einer literarischen Gattung*, Darmstadt 1989, 297-320.
- OHLER Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003.
- PALACKÝ František, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, Praha 1998.
- PELLETER Michael, *Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächste Umgebung*, Falkenau 1876.
- PETRÁŇ Zdeněk – RADOMĚŘSKÝ Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*, Praha 2010
- PIPER Otto, *Österreichische Burgen II.*, Wien 1903.
- PRÖKL Vinzenz, *Eger und Egerland II.*, Eger 1877.
- PROKOP Vladimír starší, *I tudy kráčely dějiny: z historie zaniklých a těžbou uhlí vážně zasažených míst Sokolovského revíru*, Sokolov 2001.
- PROKOP Vladimír mladší - SMOLA Lukáš, *Biografický lexikon sokolovského okresu*, Sokolov 2009.
- REIN Adolf, *Über die Entwicklung der Selbstbiographie im ausgehenden deutschen Mittelalter*, in: *Archiv für Kulturgeschichte* 14, Leipzig-Berlin 1919, s. 193-213.
- RYCHLÍK Jan – HLADKÝ Ladislav – TONKOVÁ Mária, *Dějiny Slovinska*, Praha 2011
- SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze království českého XIII. – Plzeňsko a Loketsko*, Praha 1905.
- SCHALLER Jaroslaus, *Topographie des Königreiches Böhmen II. Ellbogner Kreis*, Prag 1785.
- SCHMITT Jean-Claude, *Konverze Hermannna Žida*, Praha 2010.
- SIEGL Karl, *Die Kataloge des Egeger Stadtarchivs*, Eger 1900.

SIEGL Karl, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 55, Prag 1917, s. 1-98.

SMETÁNKA Zdeněk, *Legenda o Ostojovi: archeologie obyčejného života*, Praha 2004

ŠAVLI Jožko, *Slovenia: podoba evropskega naroda*, Nova Gorica 1995.

TOMEK Wácslaw Wladiwoj, *Dějepis města Prahy X.*, Praha 1894.

ÚLOVEC Jiří, *Tvrziště v obci Týn, okres Sokolov*, in: *Muzejní a vlastivědná práce/Časopis společnosti přátel starožitností* 31, č. 3, Praha 1993, s. 129-139.

ÚLOVEC Jiří, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, Cheb 1998.

VLASÁK Vladimír – VLASÁKOVÁ Eva, *Obec Lomnice, Královské Poříčí/Lomnice* 2007.

WOLF Joseph, *Eine Selbstbiographie aus dem Anfange des 16. Jahrhunderts*, in: *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* II- 2, Prag 1863, s. 67-73.